

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Brigitta Krasavin

**FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÕTJATE
MAJANDUSNÄITAJATE AVALIKUSTAMINE**

Lõputöö

Juhendaja:

Maret Güldenkoh, MBA

Tallinn 2019

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Finantskolledž	Juuni 2019
<p>Töö pealkiri eesti keeles: „Füüsilisest isikust ettevõtjate majandusnäitajate avalikustamine“</p> <p>Töö pealkiri võõrkeeles: „Disclosure of sole proprietors economic indicators“</p> <p>Probleemipüstituseks lõputöös oli see, et FIE-de arvukus väheneb ja nende majandusaasta majandusnäitajaid ei kuvata äriregistris avalikkusele. Samas kasutab ka maksuhaldur maksuarvestuse pidamiseks äriregistrilt FIE kohta saadud andmed. Seega on oluline, et äriregistrisse kantud FIE ettevõtlust kajastavad andmed oleksid korrektsed ning on vaja välja selgitada majandusnäitajate mitte kuvamise põhjused äriregistris. Kas ettevõtlusaktiivsuse arenguks on oluline FIE-de majandusnäitajate teada saamine?</p> <p>Lõputöö eesmärgiks oli välja selgitada avalikkusele kuvatavad füüsilisest isikust ettevõtjate majandusnäitajad ja nende kättesaadavuse vajalikkus.</p> <p>Lõputöö eesmärk täideti läbi Maksu- ja Tolliameti ning Registrite ja Infosüsteemide avaldatud andmete analüüsi ja ettevõtjate küsitluse. Selgitati välja FIE-de arvu muutused ja nende kohta avaldatavad majandusandmed tegevusvaldkondade kaupa ning analüüsiti nende arvamust FIE ettevõtluskeskkonnast.</p> <p>Analüüsi tulemusena selgus, et enim tegeletakse põllumajanduse, veonduse ja laonduse, hulgi- ja jaekaubanduse ning muude teenindavate tegevustega. Suurim arv FIE-sid tegutseb põllumajanduse valdkonnas ning samuti tasuvad põllumajanduse valdkonna FIE-d enim makse. FIE ettevõtlusaktiivsuse arenguks ei ole oluline teiste majandusnäitajate teada saamine.</p> <p>Küsitluses selgus, et 94,6% FIE-sid ei pea oluliseks, et majandusnäitajad oleksid avalikud. Osalusvaatluse käigus selgus, et EMTAK tegevusala ei ole enam tuludeklaratsiooni E-vormile võimalik märkida.</p> <p>Ettepanekuteks olid lisada tuludeklaratsiooni vormile E EMTAK kood, et füüsilisest isikust ettevõtja poolt kajastatavad andmed Maksu- ja Tolliametile oleksid tegevusala osas korrektsed ning teha Maksu- ja Tolliameti koduleheküljel kuvatavad ettevõtjate kohta kuvatavad kvartaalsed majandusandmed kättesaadavamaks.</p>	
Võtmesõnad: füüsilisest isikust ettevõtja, majandusnäitajad, andmete avalikustamine	
Võõrkeelsed võtmesõnad: sole proprietor, sole trader, self-employer, economic indicators, disclosure of data	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
<p>Töö autor: Brigitta Krasavin</p> <p>Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalistest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.</p> <p>Allkiri:</p>	
<p>Vastab lõputöö nõuetele</p> <p>Juhendaja: Maret Guldenkoh Allkiri:</p>	
<p>Kaitmisele lubatud</p> <p>Kolledži direktor: Kerly Randlane Allkiri:</p>	

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÕTJA OLEMUS	7
1.1 Füüsilisest isikust ettevõtja olulisus	7
1.2 Füüsilisest isikust ettevõtja õigused ja kohustused	13
2. FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÕTJATE ETTEVÕTLUSTEgevuse MAJANDUSNÄITAJAD.....	19
2.1 Füüsilisest isikust ettevõtjate arv ja majandusnäitajad tegevusalade lõikes aastatel 2009-2018	19
2.2 Füüsilisest isikust ettevõtjate majandusnäitajate kuvamine avalikkusele.....	26
KOKKUVÕTE.....	36
SUMMARY	38
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU.....	40
Lisa 1. FIE-de arvukus tegevusvaldkondade kaupa	45
Lisa 2. EMTAK koodide selgitavad märkused.....	46
Lisa 3. Küsitlus füüsilisest isikust ettevõtjatele	47
Lisa 4. Füüsilisest isikust ettevõtjate vastused küsitlusele	51

SISSEJUHATUS

Füüsilisest isikust ettevõtja (edaspidi FIE) on füüsiline isik, kes tegeleb ettevõtlusega. Kõik isikud, kes tegelevad ettevõtlusega, peavad oma tegevuses lähtuma seadusandlusest. Ettevõtjad peavad ettevõtlustegevuse registreerima Justiitsministeeriumi Registrite ja Infosüsteemide Keskuse hallatavasse andmebaasi (edaspidi äriregister) ning kõikide äriregistrisse registreeritud FIE-de andmeid on võimalik avalikult vaadata äriregistri kaudu. Raamatupidamiskohustuslased peavad raamatupidamise seaduse § 14 kohaselt esitama peale majandusaasta lõppu kuue kuu jooksul äriregistrisse majandusaasta aruande (Raamatupidamise seadus¹, 2002). Äriregister avaldab majandusaasta aruande põhjal äriregistris ettevõtja käibe, töötajate arvu, kasumi ja põhitegevusala.

Teema valik on tingitud sellest, et töö koostaja arvates ei ole FIE-dele ettevõtluskeskkonnas piisavalt tähelepanu pööratud. Pigem suunatakse neid ettevõtlustegevust lõpetama. Näiteks 2018. aastal loodud ettevõtluskonto idee on teha ettevõtlus füüsilise isiku jaoks lihtsamaks, kuid ettevõtluskontot kasutav füüsiline isik ei või ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse § 2 lg 2 alusel olla FIE samal või sarnasel tegevusalal. Ettevõtluskonto loomisega seoses võeti ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse §-i 1 lg 1 järgi kasutusele ka uus riiklik maks (ettevõtlustulu maks), mida makstakse ettevõtluskontole laekuvalt summalt. (Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seadus, 2017) Autori arvamust kinnitab Eesti Rahvusringhäälingu intervjuus LHV digitaalpanganduse juht Margus Holland, kelle sõnul on FIE hea näide ettevõtjast, kes võiks liikuda ettevõtluskonto peale ja lõpetada tegevus FIE vormis (Eesti Rahvusringhääling, 2019).

Teema aktuaalsus tuleneb Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi „Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014-2020“ teisest alaeesmärgist; Siseministeeriumi „Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020“ punktidest 18, 35 ja 48 ning Maaeluministeeriumi „Eesti maaelu arengukava 2014-2020“ peatükist 4.1.1. Kõikides strateegiates, sh arengukavas rõhutatakse ettevõtluse arengu ning ettevõtlusaktiivsuse suurendamise vajalikkust. Füüsilisest isikust ettevõtjad panustavad regionaalarengu ettevõtlusaktiivsusesse.

Teema uudsus seisneb selles, et autorile teadaolevalt viiakse esmakordselt läbi FIE-de arvukuse ja majandustulemuste muutuse analüüs tegevusalade lõikes, lähtudes

Justiitsministeeriumi Registrate ja Infosüsteemide Keskuse hallatavast andmebaasist ning Maksu- ja Tolliametis ja Statistikaametis kuvatavatest andmetest.

Probleempüstituseks lõputöös on see, et FIE-de arvukus väheneb ja nende majandusaasta majandusnäitajaid ei kuvata äriregistris avalikkusele. Tehingupartneritena eelistatakse äriühinguid, nende majandusnäitajad on avalikud ning tehingupartneritele läbipaistvamad, seega peetakse äriühinguid FIE-dest usaldusväärsemateks (Kirsipuu 2006, lk 37). Samas kasutab ka maksuhaldur maksuarvestuse pidamiseks äriregistrilt FIE kohta saadud andmeid (Maksu- ja Tolliamet, 2018a). Seega on oluline, et FIE-de ettevõtlust kajastavad andmed oleksid korrektsed ning majandusnäitajad kättesaadavad äriregistrist. Kas ettevõtlusaktiivsuse arenguks on oluline FIE-de majandusnäitajate teada saamine?

Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada avalikkusele kuvatavad füüsilisest isikust ettevõtjate majandusnäitajad ja nende kättesaadavuse vajalikkus.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

1. Analüüsida ja süstematiseerida FIE ettevõtlustegevuse teoreetilisi lähtekohti.
2. Analüüsida FIE arvukuse ja majandustulemuste dünaamikat tegevusalade lõikes ning õigusaktidest tulenevaid maksumuudatusi aastatel 2009-2018.
3. Sünteesida teooriat ja analüüsi tulemusi ning teha ettepanekuid FIE-de majandusaasta olulisemate andmete kuvamiseks avalikkusele.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks kasutatakse kvantitatiivset ja kvalitatiivset uurimismeetodit. Teostatakse FIE-de arvukuse muutuse analüüs, osalusvaatlus ja küsitlus FIE-dele.

Lõputöö esimeses peatükis analüüsitakse ja süstematiseeritakse füüsilisest isikust ettevõtja olemuse teoreetilisi ja õigusaktidest tulenevaid lähtekohti. Esimeses alapeatükis analüüsitakse ja süstematiseeritakse füüsilisest isikust ettevõtja olulisust lähtudes ettevõtluse, ettevõtja ja ettevõtte käsitlusest teadusallikates. Teises alapeatükis selgitatakse, kus avalikustatakse FIE andmeid, tõlgendatakse FIE kuuluvus ning sellest lähtuvalt süstematiseeritakse füüsilisest isikust ettevõtja õigused ja kohustused lähtuvalt õigusaktidest.

Lõputöö teises peatükis analüüsitakse FIE-de arvukuse muutust ning nende majandusnäitajaid tegevusalade lõikes aastatel 2009-2018. Esimeses alapeatükis

analüüsitakse Justiitsministeeriumi Registrate ja Infosüsteemide andmebaasi ning Maksu- ja Tolliametite andmete põhjal, FIE-de arvu ja majandusnäitajate muutust tegevusalade lõikes. Selgitatakse välja FIE-de arvukuse ja majandusnäitajate dünaamika erinevatel tegevusaladel. Teises alapeatükis analüüsitakse osalusvaatluse ja FIE-de majandusnäitajate esitamise ning küsitluse tulemusi ning tehakse ettepanekuid FIE-de majandusnäitajate esitamiseks ühesel viisil.

Töö koostamisel kasutatakse teemakohaseid allikaid, sh teadusartikleid ning õigusaktide redaktsioone seisuga 01.01.2019.

1. FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÕTJA OLEMUS

1.1 Füüsilisest isikust ettevõtja olulisus

Selleks, et mõista FIE olemust on vaja teada ettevõtluse, ettevõtte ning ettevõtja mõisteid, kategoriseerida FIE kuuluvus ettevõtjana. FIE on üks ettevõtlusega tegelemise vormidest ning FIE-l on suur roll ettevõtlustegevuse kujunemises selliseks nagu see on tänapäeval. Ajaloos on ettevõtlusega seotud mõistete kohta erinevaid käsitlusi ja selgitusi.

Ettevõtete algeid on tihti seostatud vaid tööstusrevolutsiooniga, kuid tegelikult algab ettevõtlustegevus juba palju varem, keskaja perioodil, aastatel 1250-1500. Kaupmehed, kirikud ja kuningliku kohtu liikmed olid kõik seotud tegevustega, mis näitasid ettevõtlikkust: uuenduslikkus, riskijulgus ja otsustusvõime. (Casson & Casson, 2014, p. 1223) 1437. aastal tähistati prantsuse keele sõnaraamatus ettevõtjana isikut, kes on aktiivne ning saavutab midagi. Ettevõtlus kui eelkõige majanduslik nähtus arenes rohkem 18.sajandil kui Cantillon nimetas ettevõtjat riskijaks ning arendas välja ühe maailma esimesi ettevõtluse teoreetilisi käsitlusi. Riskides tegutsemine tähendab, et ettevõtja ostab midagi teadaoleva hinna eest, kuid ei ole kindel, millise hinnaga tal hiljem õnnestub kaubast lahti saada. (Miettinen & Teder, 2006, lk 7) 19. ja 20. sajandi majandusajaloolased pühendasid ettevõtetele ja ettevõtjatele suurt tähelepanu, kuid ei selgitanud ettevõtja rolli seoses majanduslike muudatustega (Soltow, 1968, p. 84). Schumpeteri rolli peetakse ettevõtlusuuringute ajaloos eriliseks, sest tema teooriad olid senistest ulatuslikumad ja põhjalikumad (Miettinen & Teder, 2006, lk 10). Schumpeteri (2003, p. 132) järgi on ettevõtjad need, kes tagavad oma uuenduslikkusega majandusarengu. Teadusallikatest nähtub, et ettevõtete ja ettevõtluse algete kohta on erinevaid käsitlusi, kuid ettevõtlustegevuse alguseks võib lugeda juba keskajaperioodi, kui tegevustest nähtus ettevõtlikkusele omaseid tunnuseid. Ettevõtluse kui majandusliku nähtuse alged on pärit 18.sajandist, kui hakati arendama ettevõtluse ja ettevõtja kohta ka teoreetilisi käsitlusi.

Ettevõtja üheks funktsiooniks on välja mõelda midagi uut või muuta tootmismudeleid, et luua midagi uutmoodi, kasutades ära oma leidlikkust või proovides katsetamata tehnoloogiaid (Schumpeter, 2003, p. 132). Knighti järgi on ettevõtja inimene, kes kannab riskide tagajärgi. Hayeki järgi näevad isikud häid ettevõtlusvõimalusi erinevalt, sest neil on ligipääs erinevale informatsioonile ja seega kujunevad neil erinevad arusaamad edust ja läbikukkumisest. Ettevõtja, kes riskib, on optimistlikum, kui see, kes ei riski. Ettevõtlust

näeb igas suuruses firmades, Kirzneri järgi avastavad väike-ettevõtjad rohkem võimalusi, millele suurettevõtjad ei oska tähelepanu pöörata. Sama seisukoha on esitanud ka Penrose, tuues välja, et väike-ettevõtjad teenivad kasumit, suur-ettevõtjate kõrvalt, kes on liiga hõivatud, et ise uusi võimalusi ära kasutada. (Casson & Casson, 2014, p. 1225) Ettevõtja mõistele on teoreetikute poolt erinevaid lähenemisi ning neid kõiki koos käsitledes saab aru ettevõtja olemusest. Samuti on nii lihtsam mõista ka ettevõtluse mõistet.

Ka Langlois (2005, p. 4) leiab oma uurimuses, et ajalooliselt on ettevõtluse mõistel kolm tähtsamat definitsiooni. Uurimuses võtab ta teooriad kokku järgmiselt: Kirzneri teooria järgi seisneb ettevõtlus avastamises ja uute võimaluste märkamises, Knighti järgi on ettevõtlus hindamine, oskus majandusorganisatsioonis otsustusvõimeline olla, Schumpeteri järgi seisneb ettevõtlus õigesti rakendamises, uute kombinatsioonide väljamõtlemises ja sellega kaasnevas loomingulises hävimises. (Langlois, 2005, p. 4) Majandusteooriate põhjal on ettevõtlust kõige parem mõista, kui üldist inimese võimet, mis aitab ellu jääda ja edu saavutada. Kui ettevõtlus on inimese üks põhiline võime, siis see avaldub see ise erinevatel aegadel ja erinevates kohtades, mitte vaid ühes kohas ja kindlal ajahetkel. (Casson & Casson, 2014, p. 1224) Ajalooliste majandusteooriate järgi on kujundatud ka tänapäeva definitsioonid ettevõtluse kohta.

Tänapäeva ettevõtlusteooria kohaselt on võimalik defineerida ettevõtja funktsiooni, rolli, iseloomuomaduste ja kindla käitumismustri järgi (Casson & Casson, 2014, p. 1225). Ettevõtlus on mitmetähenduslik nähtus ning nii kaua kuni maailm areneb, muutub majanduslike ja sotsiaalsete muutuste tõttu ka ettevõtluse mõiste olemus (Fredona & Reinert, 2017, p. 88). Stevenson & Gumpert (1992, p. 9) toovad välja, et juhid kirjeldavad ettevõtlikkust sõnadega uuenduslik, paindlik, jõuline, riskialdis, loov ning kasvule orienteeritud. Ükski lähenemine ega definitsioon ettevõtluse mõistest, ei ole piisavalt täpne juhile, kes tahab olla veel rohkem ettevõtlikum, kui teised.

Ettevõtlikkusele iseloomulike tunnuste olemasolu ja teadmine ei ole piisavad edukaks ettevõtluseks, neid omadusi tuleb osata ka teadlikult kasutada (Stevenson & Gumpert, 1992, p. 9). Õigetele omaduste ehk ressursside kasutamisele viitavad Van Slyke, *et.al.*, (1992, p. 81), tuues välja, et ettevõtlikkus on olemasolevate ressursside õigesti kasutamise protsess, et luua neist ainulaadne kogum, mis on suunatud konkreetse võimaluse kasutamisele. Kasumliku ettevõtluse mõiste toob oma uurimuses välja Aidis (2003, p. 24). See on inimese ilmselge võime ja tahe, olla aktiivne, leida uusi võimalusi, samal ajal seistes

vastu takistustele ja ohtudele. Kuid kõige selle juures on olulisim elujõulise äri püsima jäämine, mis aitab kaasa riigi majanduskasvule ning annab isikule elatise. (Aidis, 2003, p. 24) Vaatamata mõningatele erinevustele definitsioonides, on üldiselt kõik teoreetikud ühel nõul, et ettevõtjatel lasub vastutus teha olulisi otsuseid, arvestades ebakindlustega (Casson & Casson, 2014, p. 1225). Ettevõtlus on olemas tänu ettevõtjatele ja nende oskustele ettevõtlikkust kasutada. Seega, et mõista ettevõtlust, on vaja mõista eelkõige ettevõtja olemust.

Ettevõtja mõiste arusaamise teeb raskeks asjaolu, et puudub mõiste kokku lepitud ühtne definitsioon (Jill, Malcolm, 2017, p. 3). 1755. aastal määratleti inglise sõnaraamatus ettevõtjat kui seiklejat, kes otsib hasartmänguvõimalust ning jätab end juhuse hooleks (Miettinen & Teder, 2006, lk 8). Ettevõtjaid loob hetkel olemas olev turg, selle võimalused ja nõudlus millegi järgi (Soltow, 1968, p. 89). Jill ja Malcolm (2017, p. 5) toovad 2017. aastal ettevõtja mõiste aga esile, võrreldes ettevõtjat mitte-ettevõtjaga. Ettevõtjad on inimesed, kes keskenduvad pikaajalisele visioonile, kasutades enda teadmisi ja kogemusi, et luua oma tulevikuks ise uusi võimalusi, mitte ei jäta end pelgalt juhuse hooleks. Mitte-ettevõtjad on aga need, kes keskenduvad oma elu majandamisel olemasolevate võimaluste juhtimisele kõige tõhusamal viisil (Jill, Malcolm, 2017, p. 5). Sarnaselt leiavad ka Van Slyke, *et al.* (1992, p. 81), et ettevõtjad on võimaluste leidjad ja kasutajad.

Desiage (2010, p. 1) läbi viidud analüüsi järgi koosneb ettevõtlus kahest käitumisviisist, mis aitavad omakorda välja tuua kahte tüüpi ettevõtjad. On ettevõtjad, kes loovad ise ettevõtte selleks, et luua ja kindlustada eelkõige endale töökoht. Teiseks ettevõtjatüübiks on need, kes tahavad oma firmasid aina suurendada, investeerivad ja loovad teistele töökohti. Nende olemusi defineeritakse vastavalt enesekaitsjad ning arendajad. (Desiage, 2010, p. 1) Viimase käsitluse järgi on FIE ettevõtjana enesekaitsja, kes loob eelkõige töökohta enda elatamiseks.

Ettevõtjaks hakkamise olulisemad faktorid on inimese isikuomadused ja ärikeskkond, kuid samuti on ettevõtlusega tegelemiseks oluline roll ka kultuurinormidel ja sotsiaalnormidel (Gianetti & Simonov, 2004, p. 25). Gianetti ja Simonovi (2004, p. 25) uurimusest selgus, et isikud hakkavad tõenäolisemalt ettevõtlusega tegelema seal, kus juba on rohkem ettevõtlusega tegelejaid, sest sealne kultuur muudab ettevõtlustegevuse atraktiivseks, olenemata sellest, et ettevõtlustegevuse sissetulek on väiksem. FIE-sid ja äriomanikke ei

saa nimetada ettevõtjateks, kui nad ei ole alustanud reaalselt äritegevust ja ei tegele ettevõtluse juhtimisega (Plotnikova, *et al.* 2016, p. 951).

Ettevõtja juures olulist omadust—innovaatilisust soodustavad tegurid on keskharidus ja kutsealane kõrgem haridus. Ülikooli haridusel üksi nii selget mõju ei ole, kuid kõige tugevam mõju uuenduslikule mõtlemisele on ärialasel haridusel ülikooli tasemel (Plotnikova *et al.*, 2016, p. 952). Ettevõtte asutajad kalduvad olema meesoost, valgenahalised, parema haridusega, pigem kõrgema elatusasemega, mõlema vanemaga peredest. Teismelistena kalduvad ettevõtjad olema hea õpivõime ja enesehinnanguga. Kuid siiski nähtub, et vaid headest tööturu omadustest ei piisa, et olla edukas ettevõtja. Tulevased ettevõtte asutajad kalduvad noores eas olema seotud ebaseaduslike tegevustega. Isikul peab olema eriline omaduste segu, et üldse saada ettevõtjaks ja jääda ka püsima eduka ettevõtjana. On tõenäoline, et inimesest, kes on võimekas ning kaldub noores eas seaduseid rikkuma, võib tulevikus saada edukas ettevõtja. (Levine & Rubinstein, 2017, p. 1015) Ettevõtjale olulisi omadusi võib olla väga erinevate haridustega inimestel, eelduseks ei ole kõrgharidus, kuid siiski soodustab haridus uuenduslikku mõtlemist.

Gorgievskia, *et al.* (2010, p. 94) uurimus võrdleb palgatöötajate ja FIE-de suhtumist ja pühendumist tööle. Nende uurimuse põhjal selgub, et FIE-del on töö vastu, mida nad teevad, rohkem kirge kui palgatöötajatel. FIE-d on rohkem tööga hõivatud, kuid nad ei tunne võrreldes palgatöötajatega sellist sündi, see näitab, et FIE on oma olemuselt eneseteadlik. (Gorgievskia, *et al.*, 2010, p. 94) Vabatahtlikult FIE-na tegutsemine annab lisaks töörahulolule ka üle-üldisele eluga rahulolu (Binder & Coad, 2015, p. 1429). Sevä *et al.* (2016, p. 253) jõudsid oma uurimuses samuti järeldusele, et FIE-del on üldistatult suurem eluga rahulolu, kui palgatöötajatel. Näiteks tervisega seotud rahulolu kasvab FIE-na alustades esimesel kolmel aastal. Kui aga inimene on sunnitud hakkama FIE-ks, et pääseda töötusest, siis sellist rahulolu ei kaasne. Iseendale töö andmine võib olla pääs töötusest, kuid poliitikud peaksid olema teadlikud, et isikud, kes hakkavad FIE-na tegelema sunnitud vajadusest, ei kasuta kõiki FIE eeliseid. (Binder & Coad, 2015 p. 1429) On oluline, et riigi poolt loodaks ettevõtlusetegevusele soodne keskkond nii, et oleks piisavalt töökohti palgatööliste ja et FIE-d tegutseksid tahtest, mitte sunnitud, et ära elada. Selliselt on ettevõtluse jätk ja areng jätkusuutlikum.

Kirsipuu (2007, lk 1) toob oma uurimuses välja FIE-ks olemise kolm põhilist põhjust: ei leita sobivat palgatööd; tehakse palgatööd, kuid sunnitud olema ka ettevõtja; tahetakse olla

ettevõtja. Paljud FIE-d kaasavad oma ettevõtlustegevusse perekonnaliikmeid ehk FIE-ks olemisega kaasneb tihti ka pereettevõtlus. Pereettevõtte võib alguse saada FIE-st või ükskõik, mis äriühingust, kuid kõige tähtsam on, et enamus osalusest oleks perekonnas. (Kirsipuu, 2007, lk 1) Pereettevõtted moodustavad maailma majandusest suure osa ning pereettevõtete jätkusuutlikkus on kõikide riikide majanduse jaoks oluline (Cini, *et.al.*, 2018, p. 1491). Ka Cini, *et.al* (2018, p. 1492) võtavad oma uurimuses pereettevõtluse erinevad käsitlused kokku ning määratlevad selle ettevõtteks, kus suur osa ettevõttest kuulub perekonnaliikmetele ning eesmärk on eelkõige pere majandusliku heaolu tagamine. Tavaettevõttest eristab perefirmat pere isiklike ja ärisuhete toimimine. Perel on sarnased väärtused, suhted on usalduslikud ning kujunenud on tugevad traditsioonid. Hea pereettevõtte liige panustab ja pühendub ettevõttesse maksimaalselt. Kui liikmete suhted on omavahel head, siis on ettevõtte edu tõenäosus suurem ja elatakse üle ka väliskeskkonna põhjustatud rasked ajad. (Kirsipuu, 2013, p. 69) Pereettevõtlus on kujunenud tänapäeval oluliseks ettevõtluse liigiks. Pereettevõtted kujunevad nii FIE-de kui muude äriühingute tegevusest, seega on oluline pöörata tähelepanu kõigele majanduskeskkonnas, mis elavdab ja arendab ettevõtlikkust.

Pendeldajate ja mitte-pendeldajate ehk inimeste, kelle töökoht on vastavalt, kas kaugemal elukohast või samas piirkonnas elukohaga, otsust hakata FIE-ks mõjutab majanduskeskkonna võimaluste võrgustik (side- ja transpordivahendid). Majanduslik keskkond, mida mõeldetakse kui juurdepääsu teistele FIE-dele, mõjutab äri alustamist olulisel määral, kuid seda otsust ei mõjuta elukoha keskkond, vaid töökoha keskkond, kus on suhtlusi ja nähakse võimalusi ettevõtluseks. (Backman & Karlsson, 2014, pp. 771-772) Eeltoodust järeldub, et soodne majanduskeskkond mõjutab FIE-ks hakkamist oluliselt. Tuleb luua majanduslikud võimalused ning FIE-de arv ja majandus kasvab.

Üksiku ettevõtja tähtsus äriajaloos on sageli alahinnatud. Keskendumine üksikutele ettevõtjatele annaks palju juurde, et õppida rohkem ettevõtluse ajaloost (Casson & Casson, 2014, p. 1221). Ettevõtluse arhiivides on palju informatsiooni organisatsiooniliste struktuuride kohta, kuid üksik alustajate kohta on vähe informatsiooni ning seega on raskem identifitseerida indiviide, kes ettevõtja rolle täidavad (Casson & Casson, 2014, p. 1224). Ettevõtja iseloomu saab hinnata küsitluste läbi viimisega, või käitumist jälgides. Mineviku ettevõtjaid saab hinnata, kui lugeda päevikuid, erinevaid dokumente. Need saab avaldada kogumikuna ning nii on võimalus hinnata ettevõtjate olemust ajaloos. Indiviidi iseloom koosneb geneetiliste ja ümbritseva keskkonna mõjutustest ja sellepärast arvatakse,

et see on erinevates ühiskondades oluliselt erinev. Üksiku ettevõtja iseloomu mõjutavad ka edust innustatud enesekindlus ja vigadest õpitu. Ühiskondade võrdluses erineb ettevõtlus erinevate kultuurinormide tõttu. Kultuur on teatavasti inimeste grupi sarnased väärtused ja normid. Edukateks ettevõtluse kultuurideks peetakse individualismi ja kõrge usaldustasemega ühiskondi. Individualistlik lähenemine, inimeste loovusse uskumine julgustab olema uuenduslik ja hea eneseväljendusega. Kõrge usaldus ühiskonnas julgustab ka koostööle ja samas kärbib liigset konkurentsi. (Casson & Casson, 2014, p. 1226) Kui riik pööraks rohkem tähelepanu FIE püsima jäämisele ja soodsama ettevõtluskeskkonna loomisele, arendaks see ühiskonnas ja majanduses uuenduslikkust ja koostööd.

Casson ja Casson (2014, p. 1230) jõudsid oma analüüsiga järeldusele, et oleks võimalik õppida ettevõtluse olemust mineviku kaudu, ei ole mõistlik tänapäeval defineerida ettevõtlikkust, kui ettevõtja kindlat rolli ettevõtte omanikuna. Seda sellepärast, et ajaloo ei tundud tänapäeva ühiskonna seadusandlust ja ettevõtte seaduslikku definitsiooni nii nagu mõistame seda tänapäeval. Ajaloos olid ettevõtluse aluseks FIE-d, pere- ja partnerlus suhted. Seega FIE-de kui ettevõtjate roll on aluseks, et mõista ettevõtlikkuse ja ettevõtete olemust. Firmad on loodud ettevõtjate poolt, kuid ettevõtja saab eksisteerida ka ilma ettevõteteta. Näiteks partnerluse kaudu, perekonnaga või FIE-na. Ettevõtlikkus ja ettevõtja on olulisemad kui ettevõtte, sest ettevõtte on loodud, et toetada ettevõtjat, kuid vastupidi ei ole see võimalik. Kui ettevõtjal ei ole ettevõtet, siis on otsuste tegemine läbipaistvam ja selgem, kuid samuti tuleb rohkem esile ettevõtlus keskkonna riskantne olemus. (Casson & Casson, 2014, p. 1236)

Kokkuvõtvalt selgus, et ettevõtluse alged on pärit juba keskajast ning 18. sajandil arenes rohkem ka teoreetiline käsitlus. Erinevatest teooriatest selgus, et ettevõtlikkuse ja ettevõtte olemasoluks on kõige olulisem ettevõtliku indiviidi ehk ettevõtja olemasolu, tema iseloomuomadused ja võimekus luua ettevõtte ning seda ka püsivana hoida. Selleks, et mõista ettevõtluse mõistet, on eelkõige vaja mõista ettevõtja olemust. Ettevõtja kohta puudub samuti kindel kokkulepitud definitsioon, kuid läbivalt peetakse ettevõtliku inimese üheks omaduseks innovaatilisust. See on üheks ettevõtlikkuse aluseks, kuid edasine edukus ettevõtjana sõltub juba ka teistest inimese isikuomadustest ning keskkonnast, kus ettevõtlusega tegeletakse. Ettevõtlike indiviidide olemasolu ühiskonnas soodustab haridus ning erinevate ühiskondade kultuurinormid, kus ettevõtlustegevus on kujunenud atraktiivseks. On oluline, et ühiskonnas oleks loodud tingimused, kus FIE-d tegutseksid tahtest, mitte sunnist, sest tahtest tegutsedes on ettevõtluse areng jätkusuutlikum. FIE-d on

võrreldes palgatöötajatega tööd tehes rohkem pühendunud ning vabatahtlikult ettevõtja olemine tõstab ühiskonnas ka üldist eluga rahulolu tunnet. Lisaks selgus, et kui keskendutaks rohkem üksikule ettevõtjale, siis oleks palju lisaks õppida ka ajaloost, sest enamasti on ajalooliselt rohkem uuritud suuremaid organisatsioone ning seetõttu on tänapäeval raskem kirjeldada ettevõtjat kui indiviidi. Füüsilisest isikust ettevõtja võib luua ka töökohti ning kaasata ettevõtlustegevusse pereliikmeid. Füüsilisest isikust ettevõtja on üheks ettevõtluse olemuse ja arengu aluseks.

1.2 Füüsilisest isikust ettevõtja õigused ja kohustused

Kõikidel ettevõtjatel kaasnevad ettevõtlustegevusega nii õigused kui ka kohustused. Selleks, et mõista, mis kohustusi FIE täitma peab, millised on õigused ja maksusoodustused, on vaja selgitada, kuidas tõlgendatakse ja süstematiseeritakse seadusandluses ettevõtjad ja ettevõtted. Seejärel saab selgitada, kus FIE-de andmeid avalikustatakse ja tõlgendatakse FIE kuuluvus ning sellest lähtuvalt süstematiseeritakse FIE õigused ja kohustused.

Maksu- ja Tolliamet soovib kasutada ettevõtjate kohta avalikustatud andmeid, et kontrollida tehingupartneri tausta ja maksekäitumist ning selle kaudu vähendada enda äri- ja maksuriske (Maksu- ja Tolliamet, 2019a). Lee *et.al* (2016, p. 717) uuringust selgus, et informatsiooni avaldamisel on otsene mõju usaldusele. Seega, mida rohkem informatsiooni on ettevõtja tegevuse kohta avaldatud, seda usaldusväärsemana mõjuvad nad tehingupartneritele, juhul kui avaldatud andmed ei kajasta midagi ebausaldusväärset ning sellega kaasneb ettevõtlusaktiivsuse sh konkurentsivõime suurenemine.

Termin „andmed“ tuleneb ladina keelsest väljendist: „mis on antud“ (Leonelli, 2015, p. 811). Leonelli (2015, p. 811) defineerib andmeid kui suhtelist kategooriat, mida rakendatakse uurimustes konkreetsetel hetkedel tõestusena teadlaste väidetele. Seetõttu võib öelda, et andmetes endas ei ole tõest väärtust, vaid andmete teaduslik tähtsus on sõltuv esitlusviisist olukorrast, kus neid kasutatakse. Andmed ei ole vaid kogused, kuigi kogumine rühmadesse mängib nende jagamisel ja kasutamisel olulist rolli. Eelkõige koosnevad andmed materiaalsetest esemetest ja nende füüsilistest omadustest, lisaks ka nende vormingust ja edastamisviisist. (Leonelli, 2015, p. 811) Leonelli (2015, pp. 810- 811)

selgitab, et andmed on ka vahendid, mille abil saab suhelda. Andmete põhiline ülesanne on võimaldada intellektuaalset ja materiaalselt infovahetust isikute, kollektiivide ning erinevate kultuuride ja valitsuste vahel (Leonelli, 2015, p. 811).

Andmete jagamine on universaalse arengu aluseks juhul, kui säilitatakse isikuandmete privaatsus ja konfidentsiaalsus (Singh & Shetty, 2017, p. 67). Andmete jagamine aitab kaasa ka teaduse arengule, aga nõuab inim- ja tehnilisi teadmisi (Singh & Shetty, 2017, p. 64). Kui soovime jagatavatest andmetest kasu saada, tuleb neid avalikustada nii, et oleks võimalik tõlgendada ja taaskasutada edasistes uuringutes (Singh & Shetty, 2017, p. 63).

Korrektset kajastatud andmed tagavad ka avaliku huvi. Õigesti ja õiglaselt esitatud andmed annavad ülevaate majandustegevusest ja maksevõimekusest. Lähtuvalt maksukohustuslase esitatud deklaratsioonidest kogub maksuhaldur maksutuluseid ning kui majandustulemused ei ole korrektset näidatud võib riigil jääda maksutulud saamata. (Kirsipuu, 2015, lk 7)

Äriühingute majandusandmeid kuvatakse äriregistris majandusaasta aruannetest lähtuvalt ning Maksu- ja Tolliameti statistikas kvartaalselt. Igal aastal avaldatakse erinevates väljaannetes äriregistrist saadud andmete alusel äriühingute TOP nimekirjad. FIE-de majandusandmeid on võimalik teadjal otsida Maksu- ja Tolliameti veebileheküljelt kontaktid ja ametist rubriigist (avalehel sellekohane märge puudub).

Avalikustatud andmed Maksu- ja Tolliametis on eelkõige mõeldud ettevõtjatele abimaterjaliks, et analüüsida tehingupartneri maksukäitumist. Andmed avaldatakse tabelitena kvartalite kaupa. Tabelis kajastuvad maksukohustuslase kvartali jooksul tasutud maksusummad, käive ja töötajate arv. Käibena kajastub KMD ridade 1, 2 ja 3 summa. Kui aga ettevõtja ei ole makse tasunud või ettevõtjale tagastatud summa ületab makstud summat, siis kuvatakse maksusummana 0. Tabel avalikustatakse kvartalile järgneva kuu 10. kuupäeval. Andmed avaldatakse äriühingute ja FIE-de kohta, kes on kvartalis riiklikke makse tasunud. Lisaks ka kõik ettevõtjad, kes on andmete avaldamise hetkel käibemaksukohustuslased. (Maksu- ja Tolliamet, 2019b)

Selleks, et saavutada häid tulemusi ja olla konkurentsivõimeline ettevõtja, peab FIE teadma ettevõtluse põhitõdesid ja neid ka järgima. FIE peab tundma vajalikke õigusakte, kogu majandustegevust ise korraldama ja vastutama kõige eest isiklikult. (Kirsipuu, 2006, lk 37) Kirsipuu (2006, lk 37) toob välja, et Eestis ei peeta FIE-t tihti õigeks ettevõtjaks, sest praktikas eelistatakse tehinguid teha FIE-de asemel äriühingutega, viimaseid peetakse

usaldusväärsemateks. Samas turumajanduse traditsioonidega maades on alati rohkem hinnatud ka FIE-sid (Kirsipuu, 2006, lk 37). Selleks, et ettevõtluskeskkonnas seadusekuulekalt hakkama saada, on aga ettevõtjal vaja mõista, milline on erinevate seaduste liigituse järgi tema roll ning mis sellega kaasneb.

Eyal-Cohen (2014, p. 719) küsib oma artiklis, et mis on väikeettevõtte ning vastab samuti ise, et mõiste definitsioon sõltub sellest, millisest seadusest seda välja lugeda. Erinevate liigituste tõttu, ei keskenduta seadustes eeliste andmisele vastavalt ettevõtlikkusele, vaid eelkõige ettevõtjate ja nende ettevõtete suurusel. Kõige ettevõtlikumad ettevõtted võivad alguse saada väikestest, kuid suurus ei ole ainuke, mille põhjal eelistusi anda. (Eyal-Cohen, 2014, p. 719)

Eestis arenes ettevõtlusalane seadusandlus oluliselt, kui 1995. aastal hakkas kehtima äriseadustik (Sirkel, *et al*, 2008, lk 33). Majanduslanguste ajal FIE ettevõtlusvormiga tegelemine tõusis ning majanduse tõusuperioodidel lõpetati tegevus ning mindi palgatöölle (Kirsipuu, 2006, lk 37). Näiteks 2017. aastal oli äriregistri andmetel Eestis registreeritud 214 727 ettevõtjat, kellest FIE-sid 30 930, osaühinguid 174 000 ning aktsiaseltse 3104, samas kui 2018. aastal oli Eestis 233 297 registreeritud ettevõtjat, kellest FIE-sid 30 361, osaühinguid 193 164 ja aktsiaseltse 3006 (Registrite ja Infosüsteemide Keskus, 2019). Ehk ettevõtjate arv aastaga kasvas, kuid FIE-de arv vähenes.

Tulumaksuseaduse § 14 järgi on ettevõtlus isiku iseseisev majandus- või kutsetegevus, mille eesmärgiks on tulu saamine kauba tootmisest, müümisest või vahendamisest, teenuse osutamisest või muust tegevusest, kaasa arvatud loominguline või teaduslik tegevus (Tulumaksuseadus, 1999). Äriseadustiku § 1 tähenduses, on ettevõtja füüsiline isik, kes pakub oma nimel tasu eest kaupu või teenuseid ning kellele kaupade müük või teenuste osutamine on püsiv tegevus, või seaduses sätestatud äriühing (Äriseadustik¹, 1995). FIE võib äriseadustiku § 3 järgi olla iga füüsiline isik, kes on enne tegevuse alustamist kohustatud tegema avalduse äriregistrisse kandmiseks (Äriseadustik¹, 1995). Tulumaksu seaduses ja äriseadustikus defineeritakse ettevõtlust ja ettevõtjat ettevõtliku tegevuse järgi.

Ettevõtlusega tegeleva isikuna peab FIE pidama oma tegevuse kohta raamatupidamisarvestust ning sellega kaasnevalt ka maksuarvestust. FIE korraldab oma raamatupidamise lähtuvalt äriseadustiku §-st 77. (Äriseadustik¹, 1995) FIE võib, erinevalt teistest ettevõtlusvormidest, arvestusi pidada raamatupidamise seaduse § 43 järgi ka kassapõhiselt (Raamatupidamise seadus¹, 2002). Kassapõhises arvestuses on kohustuslik

pidada vaid päevaraamatut ning kajastatakse raha tegelikku liikumist. Enda jaoks võib FIE pidada registreid, mida ise vajalikuks peab. (Kirsipuu, 2006, lk 41) Lihtsustatud raamatupidamine on üks FIE-ks hakkamise eelis, sellele lisaks ka algkapitali nõude puudumine ning võimalus kasutada FIE-na teenitud raha isiklikuks tarbeks (Kirsipuu, 2006, lk 38). Põhiliseks nõrgaks küljeks FIE-ks olemise juures on, et kohustuste eest vastutatakse kogu oma isikliku varaga, vastutust kinnitab äriseadustiku § 78 (Äriseadustik¹, 1995).

Raamatupidamise seaduse § 3 alusel on ettevõtjad vastavalt majandusnäitajatele kategoriseeritud mikro-, väike-, keskmise suurusega- ja väikeettevõtjad (Raamatupidamise seadus¹, 2002). Lähtudes Lõhmuse (2018, lk 27) lõputöö analüüsist, tekib õigustatud küsimus, et kui FIE vastab seaduses välja toodud mikroettevõtja tingimustele, siis kas võib ka FIE kategoriseerida mikroettevõtjaks? Paragrahvist kolm ei selgu üheselt arusaadavalt, kas mikroettevõtja võib olla vaid osaühing või ka näiteks FIE. Lisaks selgus uurimisest, et suurim ebakõla raamatupidamise seaduses FIE kohta käivate paragrahvide kohta on, et § 14¹ lg 6 ja § 25 lg 3 alusel on tekkepõhist raamatupidamist kasutaval FIE-l majandusaasta aruande koostamise kohustus, kuid § 14¹ lg 1 sätestab, et FIE-l majandusaasta aruande koostamise kohustus puudub. (Lõhmus, 2018, lk 39)

Eyal-Cohen (2014, p. 719) toob välja, et ettevõtjate jaotus suuruse järgi muudabki seadused keerukaks ja tekitab mõistmisel ebakindlust. Suurusele keskenduvad õigusaktid on aegunud, sest maailm on ajas muutuv ning kuna seadus on mõeldud ühiskonnale, siis peaks seadusandlus peegeldama ühiskonna ja majanduse muutusi (Eyal-Cohen, 2014, p. 772). Eesti seadusandluse alusel ei ole FIE kuuluvus ja olemus ettevõtjana selgelt piiritletud ning kohustusi võib seaduse ebakõladest tulenevalt tõlgendada erinevalt. Samas, kui FIE kuuluvus ja raamatupidamise seadusest tulenev aruandluskohustus on ebaselge, on siiski maksukohustused seadusandluses FIE kohta konkreetselt välja toodud.

FIE ettevõtlustulu maksustatakse tulumaksuseaduse § 5⁴ alusel tulu- ja sotsiaalmaksuga ning deklareeritakse koos füüsilise isiku tuludeklaratsiooniga. FIE on kohustatud esitama ettevõtlusest saadud tulu tulumaksuseaduse § 44 lg 1 ja lg 7 alusel vormil E. (Tulumaksuseadus¹, 1999) Äriseadustiku § 3 järgi on FIE-l õigus tegutseda hooajaliselt ning tegevuse peatatud ajavahemikul ei loeta isikut maksustamise seisukohast FIE-ks (Äriseadustik¹, 1995).

FIE võib olla tööandja. Tööandjana on FIE kohustatud registreerima oma töötajad töötamise registris ning töötajale tehtavalt väljamaksetelt kinni pidama nõutavad maksud. Samuti peab FIE tööandjana arvestama makse töötajale tehtud erisoodustuselt. Väljamaksete ja erisoodustuste maksudeklaratsiooni peab esitama MTA-le järgneva kuu 10. kuupäevaks, vormil TSD. Tööandjana on FIE-l samad kohustused, mis juriidilistel isikutel. (Maksu- ja Tolliamet, 2018b)

FIE maksab müügilt käibemaksu, kui ta on MTA-s käibemaksukohustuslasena registreeritud. FIE-l, kes ei ole registreeritud käibemaksukohustuslane, võib tekkida käibemaksukohustus, kui ta soetab teisest Euroopa Liidu liikmesriigist uue transpordivahendi või aktsiisikauba. Kui mitte käibemaksukohustuslasest FIE lisab enda poolt väljastatud arvele käibemaksu, siis tekib kohustus käibemaks deklareerida ja tasuda, aga sisendkäibemaksu mahaarvamise õigust ei teki. (Maksu- ja Tolliamet, 2018c) Käibemaksukohustuslasena peab käibemaksuseaduse § 19 alusel registreerima, kui maksustatav käive ületab kalendriaasta algusest arvates 40 000 eurot (Käibemaksuseadus¹, 2003). Käibemaksukohustuslasena registreerimine nõuab ka käibemaksuarvestust, see on iseseisev arvepidamine ja ei sõltu ülejäänud raamatupidamisest (Kirsipuu, 2006, lk 41).

Erinevalt äriühingutest ei saa FIE kasumit maksuvabalt uuesti ettevõtlusesse investeerida. Selle lähedased võimalused annab FIE-le erikonto kasutamine. (Kirsipuu, 2006, lk 42) Konto põhimõte on, et kui erikontol olev summa on maksustamisperioodil kasvanud, siis arvatakse kasvusumma maha sama perioodi ettevõtlustulust ning kui kontol olev summa on kahanenud, siis liidetakse kahanenud osa juurde sama perioodi ettevõtlustulule. (Maksu- ja Tolliamet, 2018d) Erikonto on FIE-l õigus avada tulumaksuseaduse § 36 lg 7 alusel, millele võib kanda vaid ettevõtlusega seotud tulud, toetused ja hüvitised (Tulumaksuseadus¹, 1999).

Erikonto ei loo siiski äriühingutega samaväärseid võimalusi, sest FIE-l peab raha olema sellisel juhul vaid ühel kindlal kontol, aga äriühingute investeeritava kasumi kasutamisele piirangud puuduvad (Kirsipuu, 2006, lk 52).

Lisaks on soodustused FIE-dele, kes tegelevad põllumajandusliku tootmisega või metsamaterjali müügiga. Põllumajanduslikust tootmisest ja metsamaterjali võõrandamisest saab tuludest peale tõendatud kulude mahaarvamist veel täiendavalt maha arvata kuni 2877 eurot. Täiendavalt ei saa maha arvata rohkem, kui on ettevõtlusest saadud tule. (Tulumaksuseadus¹, 1999).

Kokkuvõtvalt selgus, et andmete avalikustamine on tehnoloogia ja teaduse arenemise eelduseks, juhul kui andmeid avalikustatakse nii, et neid on võimalik uurimustes kasutada. Andmed võimaldavad ettevõtjatel olla rahvusvahelisel tasandil konkurentsivõimelised. Avalikud andmed äriregistris on kasutajatele usaldusväärsemad, sest tulenevad majandusaasta aruannetest. FIE vastutab kogu tegevuse eest ise ja isikliku varaga. Registreeritud ettevõtjana on FIE kohustatud pidama raamatupidamis- ja maksuarvestust. Siiani ei ole kõik FIE kohustused üheselt arusaadavad, sest seadusandluses on FIE-de kohustuste kohta vasturääkivusi. FIE ettevõtlustulu maksustatakse tulu- ja sotsiaalmaksuga ning deklareeritakse koos füüsilise isiku tuludeklaratsiooniga. Tööandjana on FIE-l samad kohustused, mis juriidilistel isikutel. Soodustusena on FIE-le loodud erikonto kasutamise võimalus, kuid see ei loo siiski äriühingutega samaväärseid võimalusi, sest FIE ei või kontol olevat raha vahepeal kasutada, aga äriühingute investeeritava kasumi kasutamisele piirangud puuduvad. Lisaks on soodustused FIE-le, kes tegelevad põllumajandusega või metsamaterjali müügiga.

2. FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÕTJATE ETTEVÕTLUSTE GEVUSE MAJANDUSNÄITAJAD

2.1 Füüsilisest isikust ettevõtjate arv ja majandusnäitajad tegevusalade lõikes aastatel 2009-2018

Ettevõtluskeskkonna ettevõtlusaktiivsust mõjutavad juriidilised isikud ja füüsilisest isikust ettevõtjad. Ettevõtjate arv ja majandusnäitajad iseloomustavad aastate lõikes ettevõtluskeskkonna muutust. Avalikustatud andmed kajastavad informatsiooni riigile (näiteks Statistikaamet, Maksu- ja Tolliamet) ning on abiks ettevõtjatele, kes soovivad leida usaldusväärseid tehingupartnereid ja analüüsida ka end ettevõtjana. Seega tagavad ettevõtjate avalikustatud andmed avaliku huvi. Kõikidel osapooltel on võimalik õigesti ja õiglaselt esitatud andmetest saada teavet majandustegevuse ja maksevõimekuse kohta (Kirsipuu, 2015, lk 7). Seetõttu peab autor vajalikuks analüüsida FIE-de tegevusaktiivsust ja majandusnäitajaid aastatel 2009-2018.

2009. aasta 1. jaanuarist jõustusid seadusemuudatused, mille kohaselt FIE registreerimine Maksu- ja Tollameti peetavasse maksukohustuslaste registrisse läks üle äriregistrisse. Äriseadustiku § 511⁴ järgi pidid kõik maksukohustuslaste registris registreeritud FIE-d taotlema 2009. aasta jooksul äriregistrisse ümber registreerimist ning sellel perioodil oli ümberregistreerimine riigilõivuvaba (Äriseadustik¹, 1995). Enne seda muudatust olid äriregistris registreerunud vaid vähesed FIE-d ning seega ei kajastu enne 2010. aastat statistikaameti ja äriregistri poolt avaldatud tabelites kõik FIE-d. Seda on oluline arvestada, kui võrreldakse ajalisi muutusi FIE-de arvukuses.

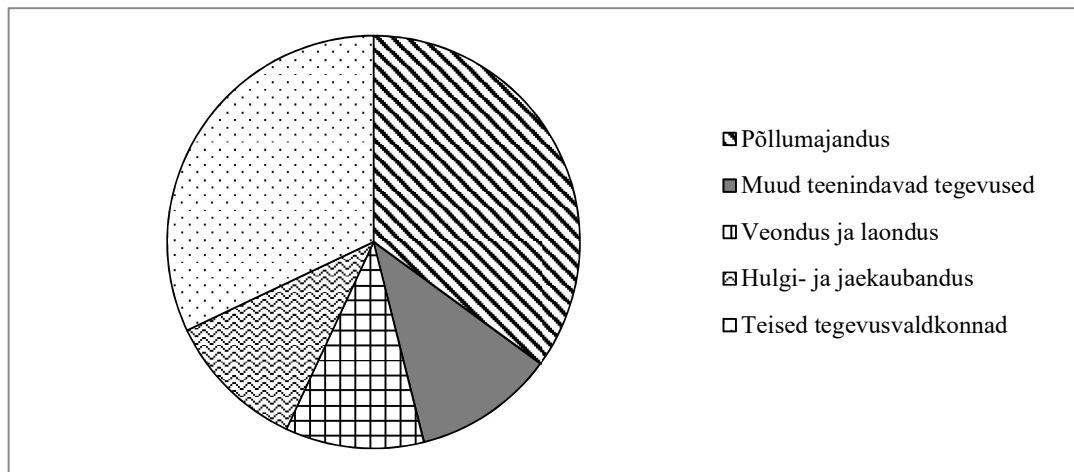
USA kinnisvara- ja panganduskriisist alguse saanud globaalne majanduskriis, mis muutus eriti järsuks 2008. aastal mõjutas ka Eestit. Aastal 2009 oli Eesti majanduskasv -17%. (Ekspress Meedia AS, 2018) Kirsipuu (2006, lk 37) toob välja, et FIE ettevõtlusvormiga liitumine on hoogustunud just majanduse langusperioodidel ning majanduskasvu perioodidel on pigem tegevust lõpetatud ja mindud palgatöole.

Uurimismetoodikas kasutati eesmärgipärast valimit, teostati statistiliste andmete analüüs. Andmeid koguti äriregistrist 26.01.2019 (Registrite ja Infosüsteemide Keskus, 2019). Tehti päringud tegevusalade lõikes 01.01 seisuga aastatel 2009-2018. Seejärel võeti äriregistri statistika andmebaasist kahe aasta jaanuari FIE-de arv ning jagati kahega, et saada FIE-de

ühe aasta keskmine arvukus kõigi 20 tegevusala lõikes. Ajaliselt kulus andmete kogumiseks ja aasta keskmise FIE-de arvu leidmiseks valdkonnas 4 tundi.

Tegevusvaldkondi, kus FIE-d tegutsevad, on 20. On ka FIE-d, kelle tegevusala äriregistri andmeil määramata, viimaseid oli analüüsitava aastate lõikes keskmiselt kaheksa ettevõtjat. Aastate lõikes ei olnud tegevusvaldkondade sisesed FIE-de arvu muutused suured. (vt lisa 1)

FIE-de arvukuse analüüsis aastatel 2009-2018 nähtub, et enim on tegutsetud järgmistel tegevusaladel: põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük (edaspidi põllumajandus), muud teenindavad tegevused, veondus ja laondus, hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont (edaspidi hulgi- ja jaekaubandus). Seetõttu koondatakse edasises analüüsis kõik ülejäänud tegevusalad nimetuse alla: teised tegevusalad (vt joonis 1). Analüüsis nähtub, et põllumajanduse tegevusvaldkond on kõige arvukam FIE-de valdkond kogu analüüsitava perioodil (vt joonis 1). Teised tegevusvaldkonnad varieerusid aastate lõikes (vt lisa 1).

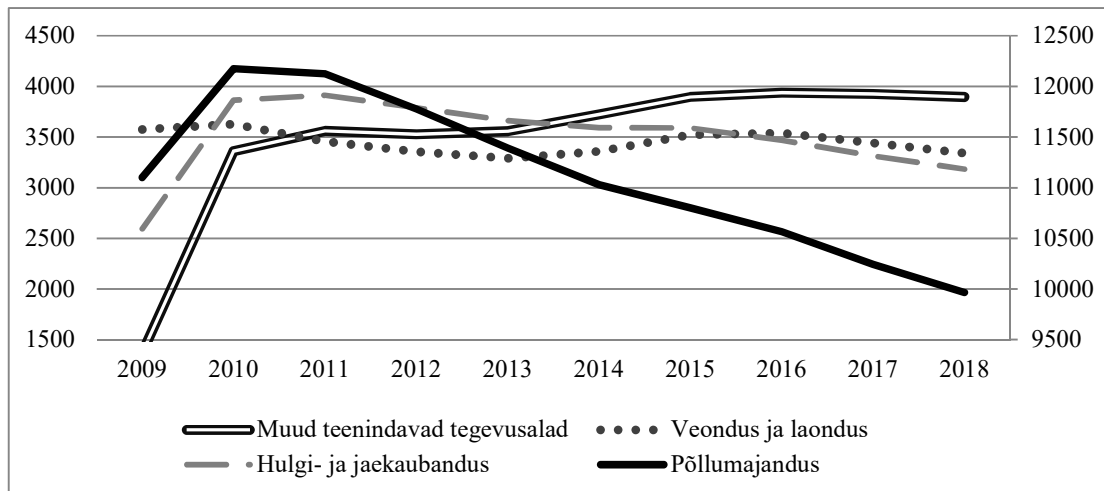

Joonis 1. FIE-de jaotumine tegevusalade järgi aastatel 2009-2018 (Registrite ja Infosüsteemide Keskus, 2019; autori koostatud lisa 1 alusel)

Põllumajanduse valdkonnas (vt lisa 2) oli aastate lõikes keskmine FIE-de arv 11 117, mis on teistest tegevusvaldkondadest üle kolme korra rohkem, aastate 2009-2018 lõikes moodustas 35% kogu FIE-de arvust Eestis. (vt joonis 1) 2009. aastal oli FIE-sid põllumajanduse valdkonnas äriregistris registreeritud 11 099. Aastal 2010 oli valdkonnas 12 175 FIE-t.

FIE-de arv valdkonnas kasvas ka 2011. aastal, kui aasta keskmine FIE-de arv oli 12 124 ehk 51 võrra rohkem kui 2010. aastal. Alates 2012. aastast kuni 2018. aastani on FIE-de arvukus põllumajanduse valdkonnas järjest vähenenud. (vt joonis 2)

2018. aastal oli põllumajanduse valdkonnas keskmiselt 9 966 FIE-t, mis on 2209 FIE võrra ehk 18% vähem kui 2010. aastal (vt joonis 2).

Joonis 2. FIE-de nelja suurima tegevusvaldkonna arvukuse dünaamika aastatel 2009-2018 (Registrite ja Infosüsteemide Keskus, 2019; autori koostatud lisa 1 alusel)

2009. aastal oli tegevusvaldkonnas **muud teenindavad tegevused** (vt lisa 2) FIE-de arv 1672. 2010. aastal oli valdkonnas äriregistrisse registreeritud ligi 50% rohkem ettevõtjaid- 3360 FIE-t (vt joonis 2). Aastal 2011 suurenes arv võrreldes 2010. aastaga 6%, 3561 FIE-ni. 2012 ja 2013. aastal FIE-de arv langes, 2013. aastal oli tegevusalal 3557 FIE-t. 2014. aastal kasvas aga FIE-de arv võrreldes eelneva aastaga 5% ehk 166 isiku võrra 3723-ni. Arvukus kasvas kuni aastani 2016 kui tegevusalal tegutses 3938 FIE-t. 2017. aastal oli ettevõtjaid võrreldes 2016. aastaga 12 võrra vähem ning 2017 ja 2018. aasta võrdluses vähenes valdkonna FIE-de arv 31 isiku võrra. 2018. aastal oli FIE-sid muudel teenindavatel tegevustel 3895. (vt lisa 1)

Analüüsisist selgus, et 2009. aastal oli äriregistrisse registreeritud **veonduse ja laonduse** valdkonna (vt lisa 2) FIE-sid 3575. 2010. aastal oli tegutsemas 3627 FIE-t. 2011. aastal vähenes FIE-de arv 2010. aastaga võrreldes 171 ettevõtja võrra ehk ligi 5%. 2012 ja 2013 aastal vähenes FIE-de arv valdkonnas veelgi, 2013. aastal oli FIE-de arv 3290. Äriregistris registreeritud valdkonna FIE-de arv kasvas aastatel 2014-2016 3539 FIE-ni. 2017. aastal oli 97 isikut vähem registreeritud kui 2016. aastal. 2018. aastal oli FIE-de keskmine arv

veonduse ja laonduse valdkonnas 3339, mis on 103 ettevõtja võrra ehk 3% vähem kui 2017. aastal. 2010. aastaga võrreldes on 2018. aastaks valdkonna FIE-de arv vähenenud 288 ettevõtja võrra ehk 8%. (vt lisa 1)

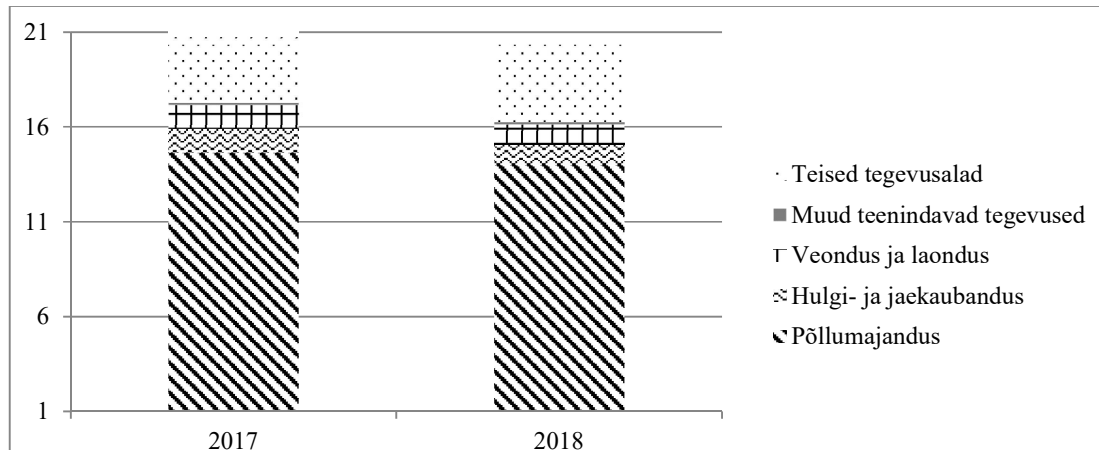
Uurimusest nähtub, et 2009. aastal oli **hulgi-ja jaekaubandusega** (vt lisa 2) tegelevaid ettevõtjaid (nii palju kui oli selleks ajaks äriregistrisse registreerinud) 2595. 2010. aastal oli aga äriregistrisse registreeritud 3863 FIE-t. 2011. aastal oli FIE-de arv tegevusvaldkonnas 3912 ehk 49 ettevõtjat rohkem. 2012. aastal oli 3788 ettevõtjat 124 isiku võrra ehk 3% vähem kui 2011. aastal (vt lisa 1). Aastatel 2013-2018 on FIE-de arv tegevusvaldkonnas veelgi vähenenud (vt joonis 2). 2018. aastal oli FIE-de keskmine arv tegevusvaldkonnas 3184, mis on 679 ettevõtja ehk 18% vähem, kui 2010. aastal (vt tabel 1).

Saamaks teada füüsilisest isikust ettevõtjate majandustulemusi analüüsitud tegevusvaldkondade osas aastatel 2017 ja 2018, analüüsitakse MTA-s avaldatud ettevõtete käivate ja töötajate arvu tabelites olevaid näitajaid. Teada on FIE-de, kes on 2017 ja 2018 aastal kvartaalselt makse tasunud, käive, töötajate arv, tööjõumaksud, riiklikud maksud. (Maksu- ja Tolliamet, 2019b)

Andmeid koguti iga 2017 ja 2018. aasta avaldatud kvartali kohta. MTA-s avaldatud ettevõtete käivate ja töötajate arvu tabelitest sorteeriti välja äriregistri statistika analüüsist selgunud nelja suurima arvuga FIE-de tegevusvaldkonnad ehk: põllumajandus, hulgi- ja jaekaubandus, muud teenindavad tegevused, veondus ja laondus. Edasised analüüsi tulemused esitatakse samuti nende valdkondade kaupa. Kvartalite kaupa otsiti nelja analüüsitava valdkonna kohta riiklike makse tasunud FIE-de arv ja maksusumma, tööjõumakse tasunud FIE-de arv ja maksusumma, FIE-de arv, kellel kajastus käive ja valdkonna FIE-de käibed kokku. Lisaks ka FIE-de arv, kellel oli töötajaid ning palju töökohti võimaldasid nelja valdkonna FIE-d. Andmeid koondati 16-17.02.2019. Kahe aasta nelja kvartali andmete kogumiseks kulus umbes 6 tundi. Kvartalite kaupa kogutud andmete põhjal arvutati valdkonna põhiselt välja aasta keskmised näitajad, milleks kulus 2 tundi. Tund aega kulus sellele, et koguda kvartalite kaupa kokku kõikide tegevusvaldkondade FIE-de andmed, et oleks võimalik kahe aasta võrdluses analüüsida FIE-de maksulaekumist riigile.

2017. aastal tasusid aastas makse ligikaudu 4723 FIE-t, kes maksid riiklike makse kokku 21,4 miljonit eurot. 2018. aastal oli keskmine makse tasunud FIE-de arv 4509 ning maksutulu riigile 20,4 miljonit euro. Jooniselt 3 nähtuvad tasunud riiklikud maksud 2017 ja

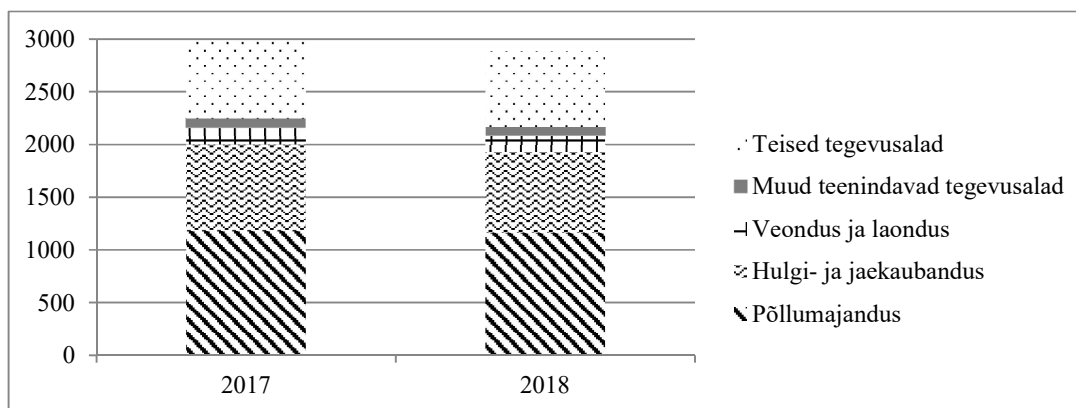
2018. aasta võrdluses. Suurima maksulaekumisega on neljas kvartal, sest siis tasutakse eelmise aasta majandustulemustelt maksukohustis. 2018. aastal oli 669 ettevõtja võrra vähem andmeid (vt joonis 3), riigile laekus 2018. aastal üle 1 miljoni vähem maksutulud kui 2017. aastal. 2017. aastal moodustasid analüüsitud tegevusvaldkonnad kõikide Eesti FIE-de makstud riiklikest maksude summast 80% ning 2018. aastal 79% (vt joonis 3).

Joonis 3. 2017 ja 2018. aastal FIE-de makstud riiklikud maksud miljonites eurodes tegevusalade lõikes (Maksu- ja Tolliamet, 2019b; autori koostatud)

Analüüsist nähtub, et **2017. aastal** olid suurimaks maksumaksjaks **põllumajandusega** tegelevad FIE-d. Riiklikke makse tasusid aastas keskmiselt 1479 FIE-t (vt joonis 3). Töötajaid oli 2017. aastal ühel FIE-l keskmiselt 8 ehk aastas olid põllumajandusega tegelevad FIE-d tööandjad keskmiselt 1181-le inimesele (vt joonis 4). Riiklikke makse kokku tasusid valdkonna FIE-d 14,6 miljonit eurot (vt joonis 3). 1452 FIE käive kokku oli 108,6 miljonit eurot (vt tabel 1). **2018. aasta** analüüsist selgus samuti, et enim tasusid makse põllumajandusega tegelevad FIE-d. Riiklikke makse tasusid aastaga 1406 FIE-t 13,9 miljoni euro ulatuses. Tasujaid oli 73 võrra vähem ning selle tõttu laekus riigile võrreldes 2017. aastaga 665 290 eurot vähem maksutulud. (vt joonis 3) Käibe kogusumma valdkonnas oli 128,4 miljonit eurot, mis oli kuvatud 1597-l isikul (vt tabel 1).

Töökoha võimaldasid põllumajandusvaldkonnas FIE-d 1164-le inimesele (vt joonis 4).

Joonis 4. FIE-de töötajate arv tegevusvaldkondade lõikes aastatel 2017 ja 2018 (Maksu- ja Tolliamet 2019b; autori koostatud)

Analüüsist selgus, et **2017. aastal hulgi- ja jaekaubanduse** valdkonnas olid majandusnäitajaid keskmiselt 707 FIE kohta kvartalis. Riiklikke makse tasusid 444 FIE-t kogusummas 1,2 miljonit eurot (vt joonis 3). Käive avaldus kvartalis keskmiselt 297-l isikul, käive kokku ligi 16 miljonit eurot (vt tabel 1). Tööandjaks olid hulgi- ja jaekaubandusega tegelevad FIE-d 821-le inimesele (vt joonis 4). **2018. aastal** avaldusid avalikes andmetes hulgi- ja jaekaubandusega tegeleva 652 FIE majandusnäitajad. Ühe miljoni riiklikke makse tasusid 445 FIE-t. 267 hulgi- ja jaekaubandusega tegeleva FIE käive oli aastal 2018 kokku 14,8 miljonit eurot (vt tabel 1). Keskmiselt oldi aasta lõikes tööandjaks 3085-le inimesele (vt joonis 4).

Selgus, et **veonduse ja laenduse** tegevusalal olid **2017. aastal** avaldatud keskmiselt 350 FIE andmed. Riiklikke makse tasusid kvartali kohta 274 isikut, summas 1,2 miljonit eurot (vt joonis 3). Käive oli veonduse ja laenduse valdkonnas kajastatud 270-l FIE-l kvartalis, kogusummas 12,8 miljonit eurot (vt tabel 1). Töötajaid oli valdkonna FIE-del aastas keskmiselt 157 (vt joonis 4). **2018. aastal** avalikustati veonduse ja laenduse tegevusvaldkonnas keskmiselt 313-ne FIE andmed. Riiklike maksude tasujaid valdkonnas oli 235, kes tasusid riigile üle 1,1 miljoni euro (vt joonis 3). Käive avaldus tegevusala lõikes 233 ettevõtjal, käibed kokku moodustasid 11,3 miljonit eurot (vt tabel 1). 2018. aastal võimaldasid veonduse ja laenduse tegevusvaldkonnas FIE-d töökoha 3085-le töötajale (vt joonis 4).

Tabel 1. FIE-de arv, käive ja tasutud riiklikud maksud (Registrite ja Infosüsteemide Keskus, 2019; Maksu- ja Tolliamet, 2019b; autori koostatud)

Tegevusvaldkond	2010 FIE-de arv	2017 FIE-de arv	2018 FIE-de arv	2017 Käive (miljon eurot)	2018 Käive (miljon eurot)	2017 Riiklikud maksud (miljon eurot)	2018 Riiklikud maksud (miljon eurot)
Põllumajandus	12 175	10 243	9 966	108,8	128,4	14,6	13,9
Hulgi- ja jaekaubandus	3 863	3 313	3 184	15,8	14,8	1,2	1
Veondus ja laondus	3 627	3 442	3 339	12,8	11,3	1,2	1,1
Muud teenindavad tegevusalad	3 360	3 926	3 895	0,96	0,82	0,13	0,10
Teised tegevusalad	10 467	10 170	10 041	49,2	25,8	4,1	4,1
KOKKU	33 492	31 094	30 425	187,5	181,1	21,4	20,4

Uurimusest selgus, et tegevusalal **muud teenindavad tegevused**, olid **2017. aasta** kohta avaldatud 120ne FIE andmed. Kvartali kohta tasusid riigile 136 925 eurot makse 88 FIE-t (vt joonis 3). Käive avaldati 52-l ettevõtjal ning kõikide muude teenindavate tegevustega tegelevate FIE-de käive kokku oli 996 436 (vt tabel 1). Tööandjaks oldi valdkonnas 88-le töötajale (vt joonis 4). Selgus, et **2018. aastal** olid avalikustatud muude teenindavate tegevuste valdkonnas keskmiselt 110 FIE majandusnäitajad. Riiklikke maksude tasujaid oli 74, maksusumma 103 531 eurot (vt joonis 3). Käive avaldati 48-l ettevõtjal ning nende käive oli kokku 828 981 eurot (vt tabel 1). Tööd võimaldasid FIE-d 318-le inimesele aastas (vt joonis 4).

Analüüsist selgus, et 2017. aastal oli nelja analüüsitava tegevusala FIE-sid, kes tasusid riiklikke makse 2285 ehk 7% kogu Eestis registreeritud FIE-dest. 2018. aastal tasusid kogu Eesti FIE-dest riiklikke makse samuti 7% ehk 2160 isikut, kuid maksumaksjaid oli 6% vähem, kui eelneval aastal. Nelja analüüsitud tegevusvaldkonna poolt tasutud riiklikud maksud aastal 2017, moodustasid kokku 17,1 miljonit eurot. 2018. aastal oli maksukohustus ühe miljoni võrra ehk 6% väiksem, mis on protsentuaalselt kooskõlas makse tasuvate FIE-de arvu vähenemisega. Analüüsitud tegevusvaldkondade FIE-de

käibed kokku vähenesid kolmes tegevusvaldkonnas, kuid põllumajandusvaldkonna käive kasvas aastate 2017 ja 2018 võrdluses 18% (vt tabel 1). Kõikide tegevusvaldkondade lõikes FIE-de kogukäive vähenes 2017 ja 2018. aasta võrdluses 6% (vt tabel 1). Lisaks selgus, et analüüsiperioodil 2009-2018 oli hulgi- ja jaekaubanduse; veonduse ja laonduse ning muude teenindavate tegevuste tegevusalade osakaal võrdne ehk iga valdkond moodustas 11% kogu FIE-de arvust. Põllumajanduse valdkond moodustas aastate 2009-2018 lõikes keskmiselt 35% kogu Eesti 31 739-st FIE-st. Ülejäänud 32% jagunes 16ne muudes valdkondades tegutsevate FIE-de vahel. (vt lisa 1)

Kokkuvõtvalt selgus, et füüsilisest isikust ettevõtjad tegutsevad 20-s tegevusvaldkonnas. Enim tegeletakse põllumajanduse, veonduse ja laonduse, hulgi- ja jaekaubanduse ning muude teenindavate tegevustega. Suurim arv FIE-sid tegutseb põllumajanduse valdkonnas ning samuti tasuvad FIE-d põllumajanduse valdkonnas enim makse. Töökoha võimaldasid FIE-d 2018. aastal 3% võrra vähematele töötajatele kui eelneval aastal. Põllumajanduses tegutsevate FIE-de arvu vähenemisega suurenes nende käive. Samas kõikide tegevusvaldkondade FIE-de käive kokku vähenes 2018. aastal 6% võrreldes 2017. aastaga. Füüsilisest isikust ettevõtjate arvukus analüüsitaval perioodil on vähenenud 9% ja nende poolt tasutud riiklike maksude kogusumma vähenes 2018. aastal 5% võrreldes eelneva aastaga. 2017. aastal moodustasid analüüsitud tegevusvaldkonnad kõikide Eesti FIE-de makstud riiklikest maksude summast 80% ning 2018. aastal 79%.

2.2 Füüsilisest isikust ettevõtjate majandusnäitajate kuvamine avalikkusele

Alapeatükist 2.1 nähtub, et FIE-de arvukus ja majandusnäitajad on analüüsitaval perioodil vähenenud. Näiteks mõjutas 2009. aastal lisaks majanduslangusele (vt alapeatükk 2.1) FIE-de arvukust ka sotsiaalmaksu miinimumkohustuse arvutamise algoritmi muutmine. Seega on vajalik välja selgitada, kas ettevõtlusaktiivsuse arenguks on oluline FIE-de majandusnäitajate kuvamine avalikkusele. Avalikkuse all mõistetakse FIE-de majandusnäitajate kuvamist äriregistris kõikidele andmetest huvitatutele.

Alates 2009. aastast ei ole FIE majandusnäitajad avalikkusele äriregistris kuvatud. Tekkepõhise raamatupidamisega FIE-d pidid kuni 31.12.2016 esitama raamatupidamise seaduse § 43 lg 3 alusel äriregistrisse majandusaasta aruande, 01.01.2017 täiendati

seaduse paragrahvi nii, et tekkepõhist raamatupidamist pidaval FIE-l ei ole enam majandusaasta aruande esitamise kohustust. (Raamatupidamise seadus¹, 2002)

Kuni 2009. aastani pidid FIE-d, kes hakkasid käibemaksukohustuslaseks, end äriregistris registreerima ning pidades tekkepõhist raamatupidamisarvestus ka esitama äriregistrisse paber kandjal majandusaasta aruande. Alates 2009. aastast pidid kõik FIE-d, olenemata raamatupidamisarvestusest ja käibemaksukohustuslaseks olemisest end registreerima äriregistris. 1996. aastal ettevõtjana tegevust alustanud FIE viis igal aastal paber kandjal majandusaasta aruande äriregistrisse. Alates 2010. aastast, kui äriregistrisse hakati majandusaasta aruandeid vastu võtma elektrooniliselt, ei olnud tal enam võimalik elektrooniliselt ega ka paber kandjal aruandeid esitada. (telefonivestlus FIE-ga 06.03.2019)

Eelpooltoodu õigsust kontrollis autor äriregistris 07.03.2019. Kontrolli tulemusena selgus, äriregistris ei kuvata FIE-de majandusnäitajaid. Samas kuvatakse teiste ettevõtjate majandusnäitajad (müügikäive, töötajate arv, kasum) majandusaasta aruande põhjal, millest saavad kõik osapooled vajaliku informatsiooni. Kõikide maksumaksjate maksukohustust sh käive ja töötajate arv, kuvatakse Maksu- ja Tolliameti veebilehel rubriigis kontaktid ja ametist alates 2017. aastast kvartalite kaupa.

2009. aastal hakati sotsiaalmaksu miinimumkohustust arvutama täielt eelneva aasta 1. juulil kehtinud miinimumpalgalt. 2008. aastal oli miinimumpalk 4350 krooni ja sotsiaalmaksu miinimummäär 2673 krooni kvartalis ehk aasta eest 10 629 krooni. Aastal 2009 oli sotsiaalmaksu miinimumkohustus kvartalis 4306,50 krooni ($4350 \cdot 3 \cdot 33\%$), aastas 17 226 krooni. (Kärsna, 2008) Seega oli sotsiaalmaksukohustuse tõus küllaltki järsk.

Eesti Maksumaksjate Liit (edaspidi EML) tegi 2009. aasta märtsis rahandus- ja sotsiaalministeeriumile ettepaneku algatada sotsiaalmaksuseaduse muutmise eelnõu, et majandusraskuste olukorras vähendada tööandjate ja FIE-de sotsiaalmaksu kuumäär eelneva aasta tasemele. EML-i sõnul plaanisid paljud FIE-d 2009. aastal tegevuse lõpetada ja töötuks registreerida, sest sotsiaalmaksu avansiliste maksete summa tõusis nii järsult, et ei suudetud makse tasuda ning töötuna oli võimalus saada tasuta ravikindlustus ja 987 krooni kuus töötutoetust. Lisaks tõi EML välja ka maksudest kõrvalehoidumise probleemi, nt töötuks registreeritute tegutsemine teiste FIE-de või äriühingute nime all. Sotsiaal- ja rahandusministeerium aga ei näinud võimalust sotsiaalmaksukohustuse miinimummäär vähendada. Arvesse võeti riigieelarve üldist tasakaalu, ravi- ja

pensionikindlustussüsteemide jätkusuutlikkuse tagamist ning haigekassa eelarve kriitilisust. (Eesti Maksumaksjate Liit, 2009)

2009. aasta erinevate mõjutuste poolt kallutatuna, oli keskmine äriregistris registreeritud FIE-de arv 2010. aastal 33 492. Seda arvu loeti võrreldes eelnenud aastatega jätkuvalt languseks. MTA maksude osakonna juhi Evelyn Liivamägi sõnul ei olnud aga 2010. aasta FIE-de arvu vähenemine tingitud maksustamise muudatustest vaid uuest kohustusest registreerida ettevõtlus äriregistris. (Tubalkain, 2015) Seda kinnitas ka Statistikaameti juhtivstatistik Marielle Borthwick, kelle sõnul oli FIE-de arv just uue registreerimiskohustuse tõttu muutunud ning lisan, et selle nõude pärast lõpetas tegevuse ligi kolmandik FIE-sid (Pilvinski, 2012).

2010. aastal kuupalga alammäära enam ei tõstetud ning seega jäid 2010. aasta sotsiaalmaksu avansiliste maksete arvutamise reeglid samaks ehk 4306,50 krooni kvartalis. (AS Äripäev 2000-2018, 2010) Vaatamata sellele, et sotsiaalmaksu avansiliste maksete summa ei tõusnud, jätkus Statistikaameti andmetel 2011. aastal ikkagi FIE-de arvu kahanemine, ligi 2000 võrra (Statistikaamet, 2015). Autori analüüsitud perioodil oli äriregistri andmetel 2011. aasta aga ainuke aasta, millal võrreldes eelnenud aastaga, FIE-de keskmine arv aastas tõusis ning seda 918 võrra (vt lisa 1). Selgub, et äriregistri ja statistikaameti andmetes on FIE-de arvukuse esitamises erinevused.

2015. aastal jõustus tulumaksuseaduse § 36 lg 7 muudatus FIE erikonto osas. Kui erikontol oleva summa kasv ületab sama perioodi ettevõtlustulu, millest tehtud lubatud mahaarvamised, siis ei saa tulemit ületavat osa ettevõtlustulust maha arvata ning kahanenud osa tulule liita. (Tulumaksuseadus¹, 1999)

Analüüsid äriregistri statistikat selgus (vt alapeatükk 2.1), et FIE-de arvukus 2015. aastaks on vähenenud 3,5% võrreldes aastaga 2010. Sellest saab järeldada, et tulumaksuseaduse paragrahvi muutus ei avaldanud FIE-dele mõju, kuid võib arvestada, et 2010. aastaks oli majanduskriis vaibumas ning 2015. aasta FIE-de arvu langust võib selgitada ka majanduse elavnemisega, lõpetati ettevõtlus, mindi rohkem palgatööle.

01.01.2018 jõustusid Eesti seadusandluses muudatused, mis käsitlevad ka FIE tegevust. 2018. aasta seadusemuudatuste eesmärk oli soodustada FIE-na tegutsemist ja luua neile äriühinguga võrdsem maksukeskkond (Suutre, 2018).

Sotsiaalmaksu ülempiiriga proovitakse jagada FIE ettevõtlustulu aktiivse ja passiivse tegevuse tuluks, millest passiivset ehk kapitali tulu maksustatakse ainult tulumaksuga. FIE ettevõtlustulu aktiivse ja passiivse osa eristamiseks ei ole head reeglit ning seega otsustati ettevõtlusvormi atraktiivsemaks tegemiseks vähendada ülempiiri kordajat. Nüüdsest on 15-kordse kuutöötasu miinimummäära asemel 10-kordne alammäär, mis on umbes 3,7 korda keskmine töötasu ning tulumaksuga maksustatakse ainult osa, mis seda määra ületab. Rohkem ei saa eelnõu autorite arvates ülempiiri langetada, sest siis võib tekkida oht, et tööandjad lasevad töösuhte vormistada ettevõtluseks, et vähendada sotsiaalmaksukulu. Sotsiaalmaksu seaduse järgi on teatud FIE-d vabastatud sotsiaalmaksu miinimumkohustuse täitmisest avansiliste maksetega. Soodustust laiendatakse nimetatud ka õpilastele. Tasuda tuleb sellisel juhul vaid sotsiaalmaks tegelikult teenitud ettevõtlustulult. (Lentsius, 2017)

Näiteks 2019. aastal on FIE maksimaalne sotsiaalmaksukohustus 21 384 eurot ($10 \cdot 12 \cdot 540 = 64\,800 \cdot 33\%$). FIE maksimaalne sotsiaalmaksukohustus on võrdne 64 800 eurose aasta palga pealt makstava sotsiaalmaksukohustusega. Seega, et FIE saavutaks sotsiaalmaksu ülempiiri peaks FIE kuu sissetulek olema vähemalt 5400 eurot. Minimaalne sotsiaalmaksukohustus 2019. aastal on tulenevalt 2018. aasta miinimumtöötasust 1980 eurot ($500 \cdot 12 \cdot 33\%$).

Alates 2018. aastast ei loeta tulumaksuseaduse § 48 lg 5⁵ alusel erisoodustuseks tööandja poolt töötaja tervise edendamiseks tehtavat kulu, 100 eurot kvartalis. Sama soodustust laiendatakse § 33 lg 4 alusel ka FIE-le. FIE võib kvartalis oma tervise edendamiseks tuludest kuluna maha arvata 100 eurot. (Tulumaksuseadus¹, 1999)

Lisaks pikendati kahjumi edasikandmist järgnevasse perioodi 7 aastalt 10 aastale, mille sätestab tulumaksuseaduse § 35 lg 1 (Tulumaksuseadus¹, 1999).

FIE-de arvukus vähenes 2018. aastal võrreldes 2017. aastaga 669 ettevõtja võrra ning vähenes ka nende poolt tasutud riiklike maksude tulu ühe miljoni euro võrra. (vt alapeatükk 2.1 tabel 1). Eeltoodust tulenevalt saab järeldada, et kui füüsilisest isikust ettevõtjate arvukus langeb jätkuvalt, siis järgneva 8 aasta pärast võib FIE-de arv Eestis olla 25 000 ning riigi maksutulud väheneks riiklike maksude osas 2026. aastaks vähemalt 8 miljoni euro võrra.

FIE-de arvukus väheneb autori arvates siis kui ettevõtjad tunnetavad järsku maksukohustuse tõusu nagu aastal 2009 sotsiaalmaksu osas. Alates 2018. aastast on kaks

olulist maksusoodustust, kuid FIE-de arvukuse langus jätkub. Autori arvates ei ole 2018. aasta maksumuudatused kas piisavalt motiveerivad või ei ole alustavale ettevõtjale neid edastatud, et alustajad eelistaksid FIE-ks hakkamist äriühingule.

2019. aasta jaanuari ja veebruari seisuga on FIE-de arvukus samuti vähenenud 209 ettevõtja võrra (Registrite ja Infosüsteemide Keskus, 2019). Kui varasemalt on olnud FIE-ks hakkamise eeliseks lihtne, kiire ja odav registreerimine, siis nüüd on füüsilistel isikutel võimalik avada ettevõtfluskonto või luua osatühing ilma sissemakseta.

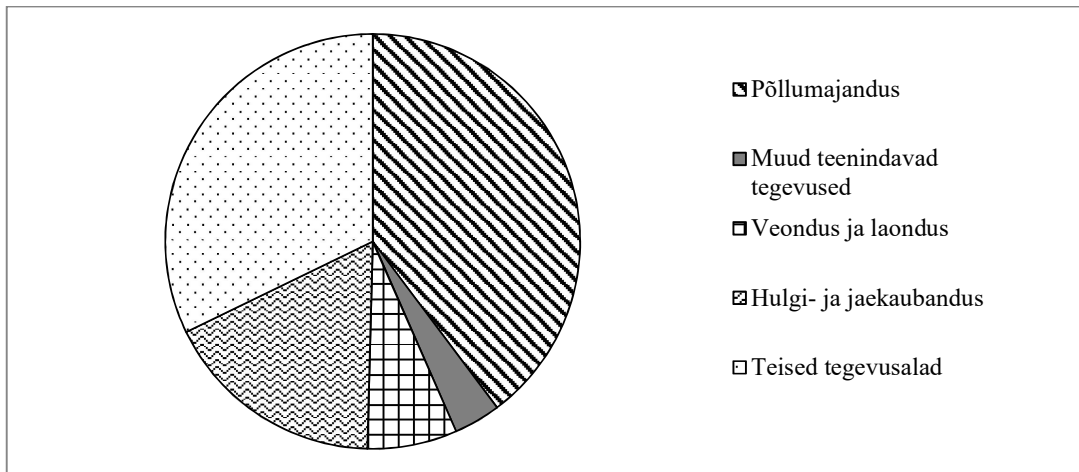
Lõputöö **eesmärgi saavutamiseks teostati tuginedes teooriale ja läbiviidud analüüsile küsitlus** füüsilisest isikust ettevõtjate seas. Küsitlusega sooviti teada saada, kuidas ollakse rahul FIE-le loodud ettevõtlingimustega ning teada saada FIE-de arvamus majandusnäitajate kuvamise olulisusest avalikkusele.

Küsitlus koostati veebipõhises keskkonnas Google Forms (vt lisa 3). Küsitlusele vastajad saadi eesmärgistatud valimi teel: MTA-s 2018. aasta III kvartalis avaldatud ettevõtete käivate ja töötajate arvu tabelites olevate FIE-de andmete põhjal. III kvartali valiku põhjuseks oli see, et need olid viimati avaldatud andmed tegutsevate FIE-de kohta. Avalikustatud oli 4484 FIE andmed ja majandusnäitajad, sh FIE-de isikukoodid, mille alusel oli võimalik äriregistri andmebaasist otsida ettevõtjate e-posti aadresse. 4484-st äriregistrisse registreeritud FIE-st, olid e-posti aadressid märgitud 51% ehk 2283-l. E-posti aadresside kogumiseks äriregistrist kulus autoril 56 tundi.

Küsitlus saadeti FIE-dele elektroonselt ajavahemikus 02.03.2019-24.03.2019, sest veebikeskkond (Google Forms) võimaldas päevas saata maksimaalselt 100 meili. 149 saadetud kirja tulid tagasi veateatega, et aadressi ei leitud või ei ole võimalik kirja edastada. Seega jõudis e-kiri eelduslikult 2134 FIE meilile. Küsitluse analüüs koostati 25.03.2019 laekunud vastuste põhjal.

Küsitlusele vastas 257 füüsilisest isikust ettevõtjat. Üks ettevõtja helistas enne küsitlusele vastamist ja soovis täiendavat infot ning rääkis andmete avalikustamisest pikemalt (vt alapeatükk 2.1) ning teine FIE kirjutas sooviga tutvuda lõputöö tulemustega. 2283 FIE-st, kelle e-posti aadressid koguti, 40% tegelevad põllumajanduse valdkonnas, 17% hulgi- ja jaekaubandusega, 7% veonduse ja laondusega ning 4% muude teenindavate tegevustega (vt joonis 5). Seega 68% küsitlusele vastajatest on alapeatükis 2.1 analüüsitud valdkondades tegelevad FIE-d (vt joonis 5). 54,9% küsitlusele vastanud FIE-dest on

vanuses 36-55 ning 38,1% on 56 või vanemad, vanuses 15-25 oli vastanutest ainult 1,2%. Meessoost vastajaid oli 65,4% ning naissoost 34,6%. (vt lisa 4)

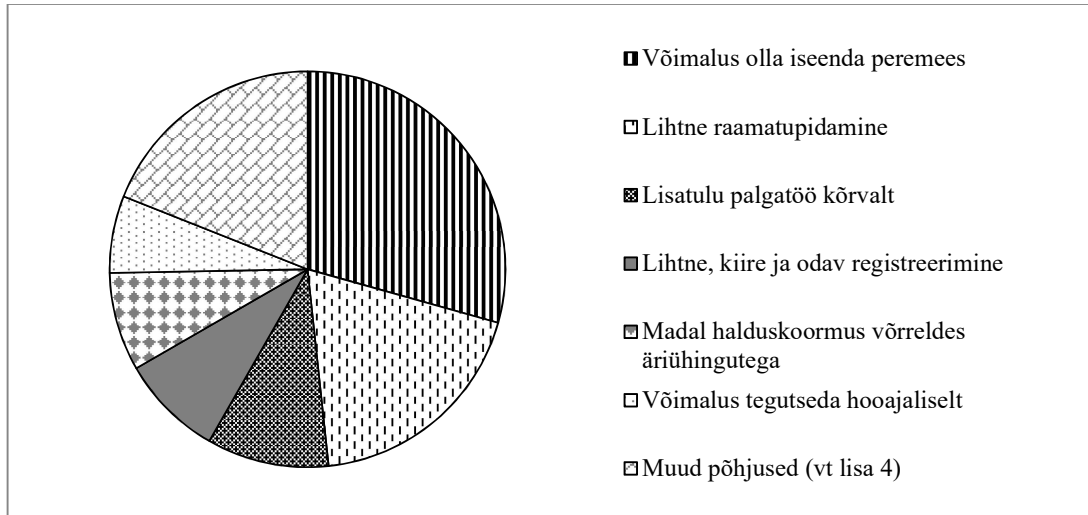

Joonis 5. 2018. aasta IV kvartali 2283 FIE jaotus tegevusvaldkondade lõikes (Maksu- ja Tolliamet 2019b; autori koostatud)

Vastuste analüüsist selgus, et 52,5% on ettevõtjad ainult FIE-na, ülejäänud käivad ka palgatööl, on ettevõtjad nii FIE-na kui OÜ-na või on pensionärist FIE-d. Lisaks oli ka neli vastajat, kes olid 2018. aasta lõpus tegutsemise FIE-na lõpetanud. 65,8% ei kasuta FIE-le mõeldud erikontot ning 48,6% ei käi palgatööl. Ettevõtlustulu ja palgatulu suuruse võrdluses jaguneti üsna võrdselt, 69 isiku palgatulu ei ole suurem kui ettevõtlustulu ning 63 vastaja palgatulu on suurem. (vt lisa 4)

FIE-na tegutsemise põhjustena toodi enim (58,4%) välja võimalus olla iseenda peremees. Lisaks on märkimisväärne osa (37,7%) valinud ettevõtlusvormi lihtsa raamatupidamise tõttu ja 19,8% tegutsevad FIE-na, et teenida lisatulu palgatöö kõrvalt. (vt joonis 6)

Põhjuseks toodi veel välja, et FIE-ks registreerimine on lihtne, kiire ja odav (16,7%), halduskoormust peetakse madalamaks kui äriühingutel (16%) ning on võimalus tegutseda hooajaliselt (12,5%) (vt joonis 6). **66,5% plaanivad jätkata ettevõtlustegevust FIE-na, 25,3% kavatsesvad üle minna äriühinguks ning 7,8% plaanivad ettevõtlustegevuse üldse lõpetada (vt lisa 4).**

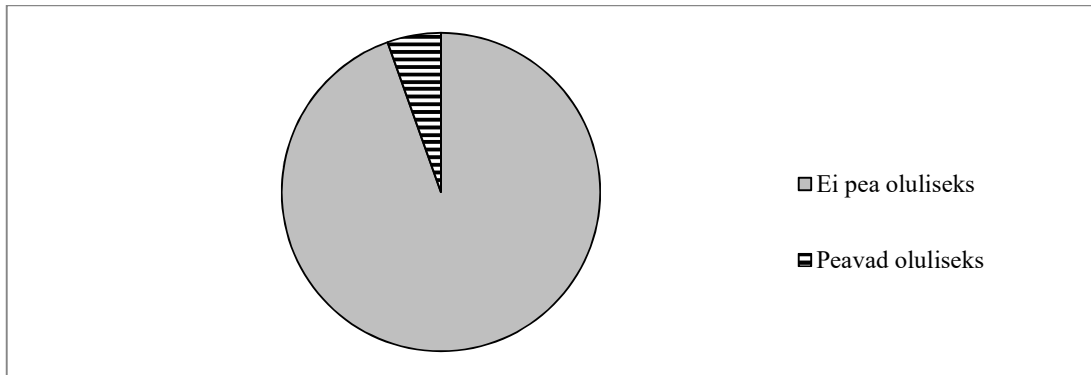

Joonis 6. FIE ettevõtlusvormi valiku põhjused (autori koostatud lisa 4 alusel)

Küsitluse vastuste analüüsist selgus, et vaid üks plaanib kasutama hakata erikontot. 62,7% töid ettevõtlusvormi lõpetamise põhjuseks kõrge maksukohustuse. 54,7% ei taha olla FIE-d, sest ettevõtluse eest vastutatakse kogu isikliku varaga. 34,7% lõpetavad FIE-na tegutsemise, sest äriühingutel on soodsamad ettevõtlustingimused. Võrdselt 22,7% vastanutest, kes plaanivad ettevõtlusvormi vahetada või tegevuse lõpetada, toovad välja, et FIE maksustamissüsteem on keeruline ning seadustest tulenevad kohustused jäävad ebaselgeks. 7,9% küsitletutest plaanivad ettevõtlustegevuse FIE-na lõpetada, sest tehingupartnerid ei pea neid usaldusväärseks. (vt lisa 4)

Selgus, et 2018. aastal õigusaktidesse sisse viidud maksusoodustused loovad äriühingutega sarnase maksuõigusliku keskkonna vaid 33,9%-le. 47,1% ei oska vastata ning 19,1% on eitaval arvamusel. (vt lisa 4)

Küsitluse analüüsi põhjal ei pea 94,6% vastanutest enda majandusandmete avalikustamist oluliseks. 5,4% siiski peavad andmete avalikustamist oluliseks, et tagada võrdne konkurents ja usaldusväärse loomine ärisuhetes. (vt joonis 7 ja lisa 4)

Joonis 7. Füüsilisest isikust ettevõtjate arvamus ettevõtjate majandusandmete kuvamise olulisusest (autori koostatud lisa 4 alusel)

Küsitluste analüüsist selgus, et FIE-na tegutsemise põhjused kattuvad teoreetiliste allikatega. Ettevõtlusvorm on valitud eelkõige seetõttu, et saab olla iseenda peremees ja raamatupidamisega on lihtne ise hakkama saada. 33,5% küsitletutest ei plaani jätkata ettevõtlustegevust füüsilisest isikust ettevõtjana. Seega on oluline välja tuua probleemkohad, et teada saada, mis on FIE lõpetamise põhjused. Selgus, et FIE-d tunnetavad ettevõtluskeskkonnas, et nende maksukohustus on jätkuvalt kõrge ning äriühingutele on ettevõtluseks loodud soodsamad tingimused. Samas leiavad 33,9%, et 2018. aasta FIE-ga seotud seadusemuudatused võrdsustavad FIE-de ja äriühingute maksuõiguslikku keskkonda. Probleemkohana selgus ka, et FIE-d ei tea täpselt oma seadusest tulenevaid kohustusi ja leiavad, et need on ebaselged.

Analüüsist nähtub, et vaatamata sellele, et äriühingutele loodud tegutsemiskeskonda peetakse soodsamaks, ei pea enamuse vastanutest oluliseks, et FIE-de majandusnäitajad oleksid teistele ettevõtjatele avalikud nagu on äriühingutel. Samas need, kes peavad majandusnäitajate andmete avalikustamist oluliseks, on arvamusel, et avalikud andmed tagavad ärisuhetes usaldusväärse.

2018. aastal registreeris autor end osalusvaatluse eesmärgil äriregistris füüsilisest isikust ettevõtjaks, et ise läbi teha FIE-ks registreerimise protsess. Registreerides valiti tegevusalaks maksunõustamine. 2019. aastal esitas autor koos füüsilise isiku tuludeklaratsiooniga ettevõtlusest saadud tulu vormil E nulliga, sest reaalselt

ettevõtlustegevust ei toimunud. Lisaks plaaniti E-vormile kanda maksunõustamisest erinev EMTAK kood, et kontrollida, kas on võimalik esitada valeandmeid. See on oluline, sest maksuhaldur kasutab maksuarvestuse pidamiseks äriregistrilt FIE kohta saadud andmeid. Osalusvaatlusest selgus, et tegevusala ei ole enam tuludeklaratsioonil märgitud ning seega ei ole seda võimalik ka muuta. Seda kontrollis autor ka oma isa tuludeklaratsiooni E-vormil, kellel varasematel aastatel on E-vormil kajastunud ka tegevusala. Seega kui FIE-l on äriregistrisse registreerimise hetkest märgitud tegevusala, mis on tegevusaasta jooksul muutunud ning kui FIE ei ole esitanud taotlust äriregistris tegevusvaldkonna muutmiseks, siis ei saa olla kindel tuludeklaratsioonil esitatud FIE andmete ja tegevusvaldkonna kattuvusega.

Lähtuvalt analüüsist tehakse Maksu- ja Tolliametile järgmised ettepanekud:

1. Lisada tuludeklaratsiooni vormile E EMTAK kood, et füüsilisest isikust ettevõtja poolt kajastatavad andmed oleksid tegevusala osas korrektsed.
2. Teha ettevõtjate kohta kuvatavad kvartaalsed majandusandmed Maksu- ja Tolliameti koduleheküljel kättesaadavamaks.

Teoreetiliste allikate ja läbiviidud analüüsi põhjal selgus, et FIE ettevõtlusaktiivsuse arenguks ei ole oluline teiste majandusnäitajate teadasaamine. Vaatamata sellele, et FIE-d peavad äriühingutele loodud tegutsemiskeskonda soodsamaks, ei pea enam FIE-sid oluliseks, et majandusnäitajad oleksid äriregistris avalikud nagu äriühingutel. Samas need, kes peavad majandusnäitajate andmete avalikustamist oluliseks, on arvamusel, et avalikud andmed tagavad ärisuhetes usaldusväarsuse. Osalusvaatluse käigus selgus, et tegevusala EMTAK koodi ei saa enam tuludeklaratsiooni E-vormile märkida ning Maksu- ja Tolliamet eeldab, et tegevusala on see, mis äriregistrisse kantud. Füüsilisest isikust ettevõtjate arv väheneb ning maksumuudatused ei aita kaasa vähenemise lõppemisele. Lisaks selgus, et äriregistri ja statistikaameti andmetes on FIE-de arvukuse esitamises erinevused. FIE ettevõtlusvorm on valitud eelkõige seetõttu, et saab olla iseenda peremees ja raamatupidamisega on lihtne ise hakkama saada. 33,5% küsitletutest ei plaani jätkata ettevõtlustegevust füüsilisest isikust ettevõtjana. FIE-d tunnetavad ettevõtluskeskkonnas, et nende maksukohustus on jätkuvalt kõrge ning äriühingutele on ettevõtluseks loodud soodsamad tingimused. Probleemkohana selgus, et FIE-d ei tea täpselt oma seadusest tulenevaid kohustusi ja leiavad, et need on ebaselged ning et registreeritud FIE-de hulgas

on vähe noori, mis tähendab, et FIE ettevõtlusvorm ei ole jätkusuutlik ilma uue põlvkonna tegutsema hakkamiseta.

KOKKUVÕTE

Füüsilisest isikust ettevõtja on füüsiline isik, kes tegeleb ettevõtlusega. Ettevõtjad peavad ettevõtlustegevuse registreerima äriregistris. Äriregister avaldab majandusaasta aruande põhjal äriregistris ettevõtja käibe, töötajate arvu, kasumi ja põhitegevusala. FIE majandusandmeid äriregistris avalikkusele ei kuvata.

Teema on aktuaalne, sest Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi „Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014-2020“ teises alaeasmärgis; Siseministeeriumi „Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020“ punktides 18, 35 ja 48 ning Maaeluministeeriumi „Eesti maaelu arengukava 2014-2020“ peatükis 4.1.1 rõhutatakse ettevõtluse arengu ning ettevõtlusaktiivsuse suurendamise vajalikkust. Füüsilisest isikust ettevõtjad panustavad regionaalarengu ettevõtlusaktiivsusesse.

Lõputöö uudsuseks oli see, et autorile teadaolevalt viidi esmakordselt läbi FIE-de arvukuse ja majandustulemuste muutuse analüüs tegevusalade lõikes, lähtudes Justiitsministeeriumi Registrate ja Infosüsteemide Keskuse hallatavast andmebaasist ning Maksu- ja Tolliametis ning Statistikaametis kuvatavatest andmetest.

Töös keskenduti FIE-de arvukuse vähenemisele. Lõputöö probleem seisnes selles, et FIE-de arvukus väheneb ning samal ajal ei kuvata nende majandusnäitajaid äriregistris avalikkusele. Samas kasutab maksuhaldur maksuarvestuse pidamiseks äriregistrilt FIE kohta saadud andmeid. Seega on oluline, et äriregistrisse kantud FIE ettevõtlust kajastavad andmed oleksid korrektsed.

Töö eesmärk oli välja selgitada avalikkusele kuvatavad füüsilisest isikust ettevõtjate majandusnäitajad ja nende kättesaadavuse vajalikkus.

Esimeseks uurimisülesandeks oli analüüsida ja süstematiseerida FIE ettevõtlustegevuse teoreetilisi lähtekohti. Ettevõtluse alged on pärit juba keskajast ning ettevõtlikkuse olemasoluks on kõige olulisem ettevõtliku indiviidi ehk ettevõtja olemasolu. Edukus ettevõtjana sõltub inimese isikuomadustest ning keskkonnast. Füüsilisest isikust ettevõtja, võib luua ka töökohti ning kaasata ettevõtlustegevusse pereliikmeid. Füüsilisest isikust ettevõtja on üheks ettevõtluse olemuse ja arengu aluseks. Registreeritud ettevõtjana on FIE kohustatud pidama raamatupidamis- ja maksuarvestust. Andmete avalikustamine on tehnoloogia ja teaduse arenemise eelduseks, juhul kui andmeid avalikustatakse nii, et neid

on võimalik uurimustes kasutada. Siiani ei ole kõik FIE kohustused üheselt arusaadavad, sest seadusandluses on FIE-de kohustuste kohta vasturääkivusi.

Teiseks uurimisülesandeks oli analüüsida FIE arvukuse ja majandustulemuste dünaamikat tegevusalade lõikes ning õigusaktidest tulenevaid maksumuudatusi aastatel 2009-2018. Analüüsist selgus, enim tegeletakse põllumajanduse, veonduse ja laonduse, hulgi- ja jaekaubanduse ning muude teenindavate tegevustega. Suurim arv FIE-sid tegutseb põllumajanduse valdkonnas ning samuti tasuvad põllumajanduse valdkonna FIE-d enim makse. Kõikide tegevusvaldkondade FIE-de käive kokku vähenes 2018. aastal võrreldes 2017. aastaga ja samuti vähenes ka nende poolt tasutud riiklike maksude kogusumma. Füüsilisest isikust ettevõtjate arv väheneb ning maksumuudatused ei aita kaasa vähenemise lõppemisele.

Kolmandaks uurimisülesandeks oli sünteesida teooriat ja analüüsi tulemusi ja teha ettepanekuid FIE-de majandusaasta olulisemate andmete kuvamiseks avalikkusele. Olemasolevatest maksusoodustustest ei piisa, et FIE-de registreerimisaktiivsus suureneks. Teoreetiliste allikate ja läbiviidud analüüsi põhjal selgus, et FIE ettevõtlusaktiivsuse arenguks ei ole oluline teiste majandusnäitajate teadasaamine. Enamus FIE-sid ei pea oluliseks, et majandusnäitajad oleksid avalikud. Osalusvaatluse käigus selgus, et EMTAK tegevusala ei ole enam tuludeklaratsiooni E-vormile võimalik märkida.

Lõputöö autori ettepanek Maksu- ja Tolliametile:

1. Lisada tuludeklaratsiooni vormile E EMTAK kood, et füüsilisest isikust ettevõtja poolt kajastatavad andmed oleksid tegevusala osas korrektsed.
2. Teha ettevõtjate kohta kuvatavad kvartaalsed majandusandmed Maksu- ja Tolliameti koduleheküljel kättesaadavamaks.

Edaspidi soovitab autor analüüsida osaühingute ja FIE-de riiklike maksude laekumisi, et oleks enam võimalik välja tuua ettevõtjast indiviidi olulisus ettevõtluskeskkonnas.

SUMMARY

A sole proprietor (sole trader) is an individual engaged in their own business.

The problem of the graduation thesis was that the number of sole proprietors is decreasing and at the same time their economic indicators are not displayed in the commercial register to the public. However, the tax authority uses data obtained from the commercial register to keep the tax calculation. Therefore, it is important that the data on the sole proprietors is correct in the commercial register.

The aim of the thesis was to identify the economic indicators that are displayed to the public regarding the economic activities of sole proprietors, and to assess the need for availability of economic indicators to the public.

The first research task was to analyse and systematise the theoretical starting points of sole proprietors' entrepreneurial activity. A sole proprietor is one of the foundations of the nature and development of entrepreneurship. So far, all obligations of sole proprietor have not been unambiguous, as there are inconsistencies in the legislation on sole proprietors.

The second research task was to analyse the dynamics of sole proprietor abundance and economic performance by industry and tax changes arising from legislation in 2009-2018. The analysis revealed that the main activities were agriculture, transportation and storage, wholesale and retail trade and other service activities. The largest number of sole proprietors are active in agriculture. Also, sole proprietors in the agricultural sector pay the most taxes.

The third research task was to synthesise theory and the results of analysis and make suggestions for disclosing the most important data of the sole proprietors' financial year. Existing tax incentives are not enough to increase self-employment. Most self-employed people do not consider it important that economic indicators were public. During the participatory survey it turned out that EMTAK's field of activity can no longer be indicated on the E-form of the tax return.

Proposal of the author of the thesis to the Tax and Customs Board:

1. Include the EMTAK code on the tax return form E so the data regarding the field of activity recorded by the sole proprietor to the Tax and Customs Board would be correct.
2. Make the entrepreneurs' quarterly economic data disclosed on the website more accessible.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Aidis, R., 2003. Entrepreneurship and Economic Transition. [Võrgumaterjal] Leitav: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=385420 [Kasutatud 08.12.2018].

AS Äripäev 2000-2018, 2010. *Vaata: FIE sotsiaalmaksu avansilised maksed 2010.aastal*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.raamatupidaja.ee/uudised/2010/01/27/vaata-fie-sotsiaalmaksu-avansilised-maksed-2010-aastal> [Kasutatud 09.02.2019].

Backman, M., Karlsson, C., 2014. Determinants of self-employment among commuters and non-commuters. *Papers in Regional Science*, 95(4), pp. 755-775.

Binder, M., Coad, A., 2016. How Satisfied are the Self-Employed? A Life Domain View. *Journal of Happiness Studies*, 17(4), pp. 1409-1433.

Casson, M. & Casson, C., 2014. The history of entrepreneurship: Medieval origins of a modern phenomenon. *Business History*, 56(8), pp. 1223-1242.

Cini, M. A., Güles, H. K., Aricioglu, M. A., 2018. Effect of the Stakeholder Salience Theory on Family Businesses Performance. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 17(4), pp. 1491-1506.

Desiège, L., 2010. *What are Entrepreneurs' Objectives When Starting a New Business?* [Võrgumaterjal] Leitav: <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00809716/document> [Kasutatud 08.12.2018].

Eesti Maksumaksjate Liit, 2009. *Sotsiaalmaks toodab asotsiaale*. EML, Sotsiaalministeerium, Rahandusministeerium, Lasse Lehise kommentaar. Leitav: <http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=724> [Kasutatud 16.02.2019].

Eesti Rahvusringhääling, 2019. *LHV: ettevõtluskonto on alternatiiv FIE-dele ja OÜ-dele*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.err.ee/897098/lhv-ettevotluskonto-on-alternatiiv-fie-dele-ja-ou-dele> [Kasutatud 20.01.2019].

Ekspress Meedia AS, 2018. *EV 100 nädalat | Kolm majanduskriisi, mil eestlastel on tulnud vöö koomale tõmmata või ülimes kitsikuses elada*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://forte.delfi.ee/news/ev100nadalat/ev-100-nadalat-kolm-majanduskriisi-mil-eestlastel-on-tulnud-voo-koomale-tommata-voi-ulimas-kitsikuses-elada?id=80846185> [Kasutatud 09.02.2019].

Ettevõtlastulu lihtsustatud maksustamise seadus (2017) RT I, 07.07.2017, 2.

Eyal-Cohen, M., 2014. Legal Mirrors of Entrepreneurship. *Boston College Law Review*, 55(3), pp. 719-773.

Fredona, R., Reinert, S. A., 2017. The Harvard Research Center in Entrepreneurial History and the Daimonic Entrepreneur. *History of Political Economy*, 49(2), pp. 267-314.

Gianetti, M., Simonov, A., 2004. *On the Determinants of Entrepreneurial Activity: Individual Characteristics, Economic Environment, and Social Norms*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=554511 [Kasutatud 08.12.2018].

Gorgievskia, M. J., Bakkera, A. B., Schaufleib, W. B., 2010. Work engagement and workaholism: comparing the self-employed and salaried employees. *The Journal of Positive Psychology*. 5(1), pp. 83–96.

Jill, B., Malcolm, A., 2017. Modelling the Behavior of an Entrepreneur: the Case of Nevil Shute and the British Aviation Industry. *International Journal of Organizational Innovation*, 9(3), pp. 3-26.

Kirsipuu, J., 2015. *Arvestusala ühilduvus avaliku huviga*. Lõputöö, Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Kirsipuu, M., 2013. Family and non-family business differences in Estonia. *Estonian Discussions on Economic Policy*, 21(2), pp. 58-73.

Kirsipuu, M., 2007. *Füüsilisest isikust ettevõtja pereettevõtluses*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.emselts.ee/konverentsid/EMS2007/Ettevõtlus_ja_majanduspoliitika/Kirsipuu.pdf [Kasutatud 13.01.2019].

Kirsipuu, M., 2006. Füüsilisest isikust ettevõtjate rollist Eesti majanduses ja nende tegevuse reguleerimine. IV Ettevõtetmajanduse Konverentsi ettekanded-artiklid. Pärnu: Mattimar OÜ, lk 37-58.

*Käibemaksuseadus*¹ (2003) RT I, 29.11.2018, 8.

Kärsna, O., 2008. Uued nõuded FIE-le. *Maaleht*, [Võrgumaterjal] Leitav: <http://maaleht.delfi.ee/news/maaleht/uudised/uued-nouded-fie-le?id=23961731> [Kasutatud 09.02.2019].

Langlois, R. N., 2005. *The entrepreneurial theory of the firm and the theory of the entrepreneurial firm*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://opencommons.uconn.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.ee/&httpsredir=1&article=1093&context=econ_wpapers [Kasutatud 08.12.2018].

Lee, C. C., Wu, Y. L., Huang, W. H., Lee, Y. C., Chen, P. R., Lee, H. R., Chang, Y. W., 2016. Information Disclosure, Social Responsibility, Trust, and Attitude Affect Loyalty to Housing Agents. *Social Behavior & Personality: an International journal*. 44(5), pp. 717-726.

Lentsius, H., 2017. Kokkuvõte FIEde maksumuudatustest. *Äripäev Raamatupidaja.ee*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.raamatupidaja.ee/uudised/2017/09/29/kokkuvote-fiede-maksumuudatustest> [Kasutatud: 16.02.2019].

Leonelli, S., 2015. What Counts as Scientific Data? A Relational Framework. *Philosophy of Science*, 82(5), pp. 810-821.

Levine, R., Rubinstein, Y., 2017. Smart and illicit: who becomes an entrepreneur and do they earn more? *Quarterly Journal of Economics*. ?, pp. 963-1018.

Lõhmus, S, L., 2018. *Raamatupidamise ja finantsaruandluse korraldamise vastavus arusaadavuse printsiibile*. Lõputöö, Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Maksu- ja Tolliamet, 2018a. *I. Ettevõtluse alustamine ja ülevaade FIE kohustustest*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.emta.ee/et/registreerimine-ettevotlus/fuusilisest-isikust-ettevotjale/fie-abc/i-ettevotluse-alustamine-ja> [Kasutatud 09.12.2018].

Maksu- ja Tolliamet, 2018b. *IV. FIE maksukohustused tööandjana*. [Võrgumaterjal]

Leitav: <https://www.emta.ee/et/registreerimine-ettevotlus/fuusilisest-isikust-ettevotjale/fie-abc/iv-fie-maksukohustused-tooandjana> [Kasutatud 15.01.2019].

Maksu- ja Tolliamet, 2018c. *VI. FIE ja käibemaks*. [Võrgumaterjal] Leitav:

<https://www.emta.ee/et/registreerimine-ettevotlus/fuusilisest-isikust-ettevotjale/fie-abc/vi-fie-ja-kaibemaks> [Kasutatud 16.01.2019].

Maksu- ja Tolliamet, 2018d. *V. Ettevõtluse tulud ja kulud*. [Võrgumaterjal] Leitav:

<https://www.emta.ee/et/registreerimine-ettevotlus/fuusilisest-isikust-ettevotjale/fie-abc/v-ettevotluse-tulud-ja-kulud> [Kasutatud 16.01.2019].

Maksu- ja Tolliamet, 2019a. *Avalikud andmebaasid tehingupoole tausta analüüsiks*.

[Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.emta.ee/et/ariklient/maksukorraldus-maksude-tasumine/avalikud-andmebaasid-tehingupoole-tausta-analuusiks> [Kasutatud 26.03.19].

Maksu- ja Tolliamet, 2019b. *Tasutud maksud, käive ja töötajate arv*. [Võrgumaterjal]

Leitav: <https://www.emta.ee/et/kontaktid-ja-ametist/avaandmed-maksulaekumine-statistika/tasutud-maksud-kaive-ja-tootajate-arv> [Kasutatud 11.03.2019].

Miettinen, A., Teder, J., 2006. *Ettevõtlus I*. Tallinn: Külim.

Pilvinski, K., 2012. *FIEde arv on viis aastat järjest langenud. Äripäev*, [Võrgumaterjal]

Leitav: <https://www.aripaev.ee/uudised/2012/08/02/amet-fiede-arv-on-viis-aastat-jarjest-langenud> [Kasutatud 09.02.2019].

Plotnikova, M., Romero, J., Martinez- Roman, J. A., 2016. Process innovation in small businesses: the self-employed as entrepreneurs. *Small Business Economics*. 47, pp. 939-954.

Raamatupidamise seadus¹ (2002) RT I, 09.05.2017, 30.

Registrite ja Infosüsteemide Keskus, 2008. *EMTAK 2008 SELGITAVAD MÄRKUSED*.

[Võrgumaterjal] Leitav:

https://www.rik.ee/sites/www.rik.ee/files/elfinder/article_files/EMTAK%202008_0.pdf [Kasutatud 16.02.2019].

Registrite ja Infosüsteemide Keskus, 2019. *Statistika*. [Võrgumaterjal] Leitav:

<https://www.rik.ee/et/e-ariregister/statistika> [Kasutatud 20.01.2019].

- Schumpeter, J. A., 2003. *Capitalism, Socialism and Democracy*. ? : Taylor & Francis.
- Sevä, I. J., Vinberg, S., Nordenmark, M., Strandh, M., 2016. Subjective well-being among the self-employed in Europe: macroeconomy, gender and immigrant status. *Small Business Economics*, 46, pp. 239-253.
- Singh, K. N. M & Shetty, Y. C., 2017. Data sharing: A viable resource for future. Medknow Publications & Media Pvt Ltd. 84(2), pp 63-67.
- Sirkel, R., Uiboleht, K., Teder, J., & Nikitina-Kalamäe, M., 2008. *Ideest eduka ettevõteteni*. Tallinn: OÜ Infotrükk.
- Soltow, J. H., 1968. The entrepreneur in economic history. *American Economic Review*, 58(2), pp. 84-92.
- Statistikaamet, 2015. *Kümne aastaga on ettevõtete arv suurenenud*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://blog.stat.ee/tag/fie/> [Kasutatud 10.02.2019].
- Stevenson, H. H & Gumpert, D. E., 1992. *The Heart of Entrepreneurship*. Rmt: Sahlman, W. A & Stevenson, H. H. *The entrepreneurial Venture*. Boston: Harvard Business School Publications, pp. 9-25.
- Suutre, S., 2018. 2018. aasta olulisemad seadusemuudatused. *Raamatupidamis- ja maksuinfoportaal*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.rmp.ee/maksud/maksud-yldiselt/2018-aasta-olulisemad-seadusemuudatused-2018-01-02> [Kasutatud 15.02.2019].
- Tubalkain, M., 2015. Vaata, millised on FIEde ja OÜde maksukohustused. *Majandus24 Postimees*, [Võrgumaterjal] Leitav: <https://majandus24.postimees.ee/3363153/vaata-millised-on-fiede-ja-oude-maksudkohustused> [Kasutatud 15.02.2019].
- Tulumaksuseadus*¹ (1999) RT I, 28.12.2018, 51.
- Van Sylke, J. R., Stevenson, H. H., Roberts, M. J., 1992. *The Start-Up Process*. Rmt: Sahlman, W. A & Stevenson, H. H. *The entrepreneurial Venture*. Boston: Harvard Business School Publications, pp. 81-97.
- Äriseadustik*¹ (1995) RT I, 20.12.2018, 2.

Lisa 1. FIE-de arvukus tegevusvaldkondade kaupa

Tabel 2. FIE-de arvukus tegevusvaldkondade kaupa aastatel 2009-2018 (Registrite ja Infosüsteemide Keskus 2019; autori koostatud)

TEGEVUSVALDKOND	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	9 966,50	10 243,00	10 566,00	10 801,00	11 028,50	11 391,50	11 777,50	12 124,50	12 175,00	11 099,50
mäetööstus	5,00	5,00	5,50	6,50	8,00	9,00	8,50	8,50	8,50	6,50
töötlev tööstus	1 189,00	1 177,50	1 208,50	1 224,00	1 221,00	1 238,00	1 276,50	1 302,50	1 256,00	845,00
elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneerihuga varu	11,00	11,50	13,00	14,50	14,50	14,50	15,50	17,00	16,50	10,50
Veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus	22,00	22,50	23,00	24,50	26,00	27,00	27,50	29,00	28,50	17,00
Ehitus	819,00	825,00	855,50	885,50	915,00	964,50	1 019,00	1 026,00	980,50	622,50
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootor	3 184,50	3 313,50	3 468,50	3 591,00	3 592,00	3 661,00	3 788,00	3 912,00	3 863,50	2 595,00
Veondus ja laondus	3 339,00	3 442,50	3 539,00	3 523,50	3 359,50	3 290,50	3 354,50	3 456,00	3 627,00	3 575,00
Majutus ja toitlustus	455,50	463,00	468,00	476,00	487,50	506,00	518,00	526,00	520,00	423,50
Info ja side	530,00	534,50	532,50	534,50	546,50	569,50	597,50	605,50	552,00	327,00
Finants- ja kindlustustegevus	93,50	94,50	96,00	100,00	101,50	103,50	109,00	114,50	114,00	64,50
Kinnisvaraala tegevus	650,50	678,50	701,00	720,50	750,50	783,50	809,50	814,50	732,50	398,50
Kutse-, teadus- ja tehnikaala tegevus	2 359,50	2 433,00	2 509,50	2 549,50	2 575,50	2 637,00	2 701,50	2 705,00	2 490,50	1 414,00
Haldus- ja abitegevused	575,00	580,00	582,00	584,50	587,00	602,50	629,50	660,50	628,50	375,00
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlust	7,50	8,50	9,50	10,00	10,00	10,00	10,00	8,00	5,00	2,50
Haridus	835,00	843,00	706,00	860,00	860,50	881,00	895,50	890,50	791,50	400,50
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	564,00	581,00	596,00	604,50	623,50	658,50	695,00	717,50	697,00	404,00
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	1 909,00	1 896,50	1 901,50	1 917,50	1 922,00	1 919,00	1 927,00	1 922,00	1 632,50	722,50
Muud teenindavad tegevused	3 895,50	3 926,50	3 938,50	3 896,50	3 723,50	3 557,50	3 526,00	3 561,50	3 360,50	1 672,00
Kodumajapidamiste kui tööandjate tegevus; kodumaja	3,00	3,00	3,00	3,50	4,50	5,50	6,00	8,00	12,50	8,00
Tegevusala määramata	11,50	11,50	12,50	13,50	16,00	18,00	1,00	1,00	-	-
KOKKU	30 425,5	31 094,0	31 735,0	32 341,0	32 373,0	32 847,5	33 692,5	34 410,0	33 492,0	24 983,0

Lisa 2. EMTAK koodide selgitavad märkused

Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaatori ehk EMTAK koodide selgitavate märkuste järgi kuuluvad **põllumajandusvaldkonna** alla: taimsete ja loomsete loodusvarade kasutamine, põllukultuuride kasvatus, loomakasvatus ja -aretus, metsasaaduste ning muude taimsete ja loomsete saaduste varumine talumajapidamises või looduskeskkonnas. **Muude teenindavate tegevuste** alla kuuluvad EMTAK 2008 selgitavate märkuste kohaselt organisatsioonide tegevus ning arvutite, tarbeesemete ja kodutarvete parandus ja mitmesugused mujal liigitamata isikuteenused. **Veendus ja laendus** hõlmab reisijate või kauba regulaarset vedu ja ka juhuvedusid, samuti loetakse valdkonna alla veondusega seotud terminali- ja parkimisteenused, transpordivahendite rentimist juhiga ning posti- ja kullerteenused. **Hulgi- ja jaekaubandus** on kaupade turustamise kaks viimast etappi, sealjuures ei muudeta kauba omadusi, aga võib kaupa sortida, komplekteerida, liigitada, pakkida, segada. (Registrite ja Infosüsteemide Keskus, 2008)

Lisa 3. Küsitlus füüsilisest isikust ettevõtjatele

Google Forms

Ettevõtjale

KÜSIMUSED VASTUSED 257

Küsitlus füüsilisest isikust ettevõtjale

Vormi kirjeldus

Kas olete ettevõtja ainult FIE-na? *

- Jah
- Ei, olen FIE ja käin palgatööl
- Ei, olen FIE ja oman äriühingut
- Muu...

Kas Teie palgatulu on suurem kui ettevõtlustulu? *

- Jah
- Ei
- Ei käi palgatööl

Kas kasutate FIE-le mõeldud erikontot? *

- Jah
- Ei

Miks olete valinud ettevõtlusvormiks FIE- na tegutsemise? *

- Saab olla iseenda peremees
- Lisatulu palgatöö kõrvalt
- Lihtne raamatupidamine
- Lihtne, kiire ja odav registreerimine
- Madal halduskoormus võrreldes äriühingutega
- Madal maksukohustus
- Maksusoodustused
- Võimalus tegutseda hooajaliselt
- Riiklik sotsiaalne kindlustatus
- Saab kasutada erikontot
- Ei tea
- Muu...

Kas plaanite ettevõtlusvormi vahetada? *

- Jah, äriühinguks
- Jah, hakkam ettevõtluskontot kasutama
- Ei, plaanin jätkata FIE-na
- Ei, plaanin ettevõtjana tegutsemise lõpetada

Kui vastasite eelnevale küsimusel „jah“, siis miks plaanite ettevõtlusvormi vahetada?

- Vastutus ettevõtluses kogu isikliku varaga
- Kõrge maksukohustus
- Seadustest tulenevad kohustused ebaselged
- Keeruline maksustamissüsteem
- Tehingupartnerid ei pea usaldusväärseks
- Äriühinguid kontrollitakse vähem
- Äriühingutel soodsamad ettevõtlustingimused
- ..

Kas 2018. aasta seadusemuudatused (sotsiaalmaksu ülempiiri langetamine, * FIE lähetuste päevaraha, reklaamkingituste eesmärgil tehtud kingituste maksuvabastus, FIE kahjumi edasi kandmise pikem periood) soodustavad Teie hinnangul FIE-na tegutsemist, luues neile äriühinguga sarnase maksuõigusliku keskkonna?

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda

Kas peate oluliseks, et teiste FIE-de majandusandmed (käive, töötajate arv, * kasum/kahjum) oleksid Teile nähtavad ja samuti ka Teie majandusandmed teistele ettevõtjatele?

- Ei pea oluliseks
- Jah, pean oluliseks

Kui vastasite eelnevale küsimusele „jah“, siis palun selgitage, miks peate oluliseks?

Pikk vastuse tekst

Sugu *

Mees

Naine

Vanus

15-25

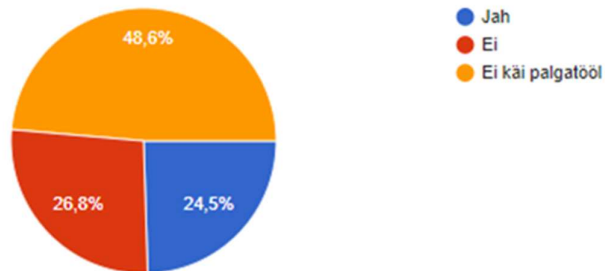
26-35

36-55

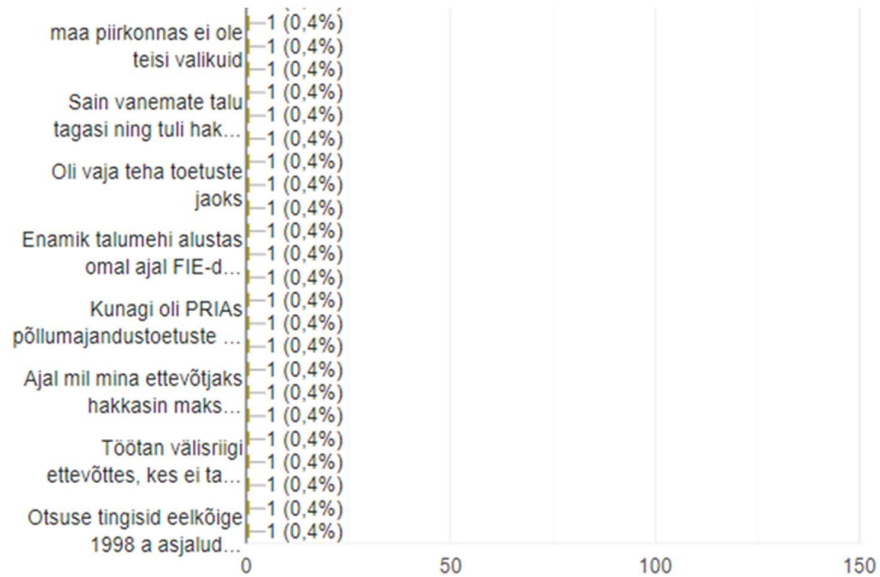
56-vanem

Kas Teie palgatulu on suurem kui ettevõtlustulu?

257 vastust

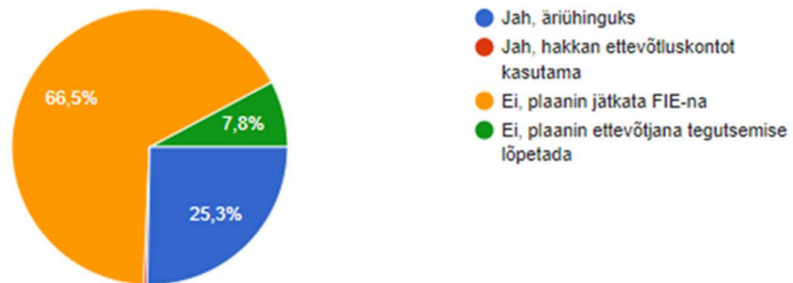

Lisa 4. Füüsilisest isikust ettevõtjate vastused küsitlusele

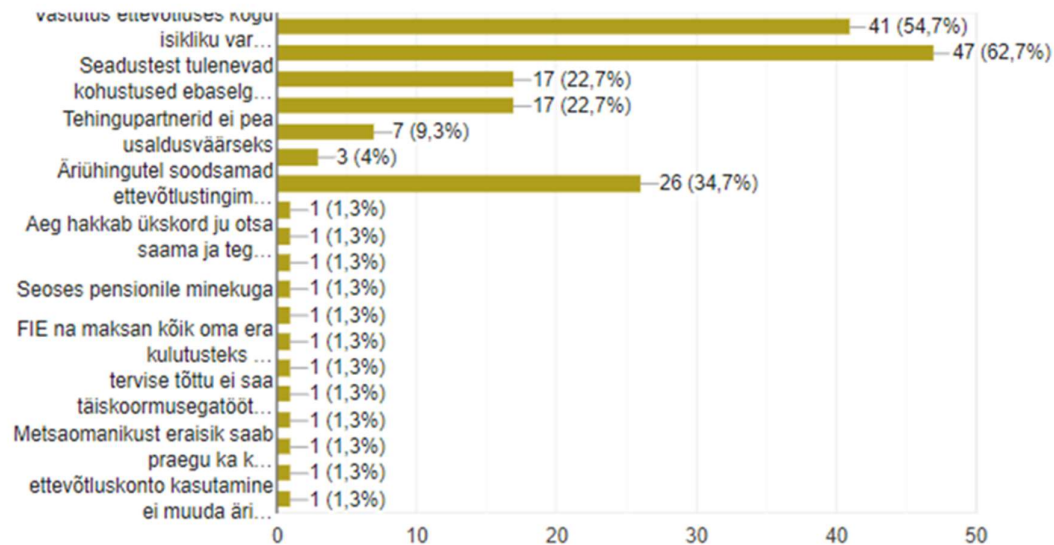
Kas plaanite ettevõtlusvormi vahetada?

257 vastust

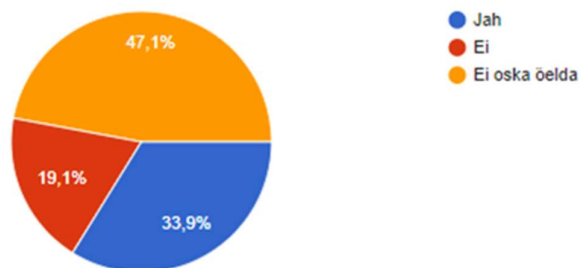
Kui vastasite eelnevale küsimusel „jah”, siis miks plaanite ettevõtlusvormi vahetada?

75 vastust

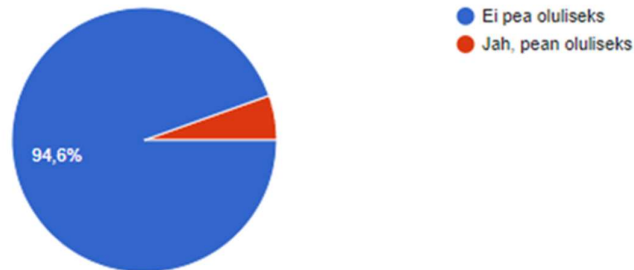
Kas 2018. aasta seadusemuudatused (sotsiaalmaksu ülempiiri langetamine, FIE lähetuste päevaraha, reklaamkingituste eesmärgil tehtud kingituste maksuvabastus, FIE kahjumi edasi kandmise pikem periood) soodustavad Teie hinnangul FIE-na tegutsemist, luues neile äriühinguga sarnase maksuõigusliku keskkonna?

257 vastust

Kas peate oluliseks, et teiste FIE-de majandusandmed (käive, töötajate arv, kasum/kahjum) oleksid Teile nähtavad ja samuti ka Teie majandusandmed teistele ettevõtjatele?

257 vastust

Kui vastasite eelnevale küsimusele „jah“, siis palun selgitage, miks peate oluliseks?

12 vastust

Kontroll

Võiks olla mitteavalik - inimesed kes teevad palgatööd ja ei puutu kokku ettevõtlusega ei saa nendest numbritest aru ja arvavad, et kõik ettevõtjad on rikkad ja püüavad teisi kogu aeg petta.

Aus ja selge konkurents

ET TEADA KELLEGA ON TEGEMIST

Et kontrollida teiste usaldusväärsust

Ma vastasin küll ei, aga üks FIE - ks olemise hea külg on, et ei ole majandusaasta aruandeid ja käive ei ole nähtav.

Kui nendega on ärisuhe siis on näha kellega tegemist

Parem läbipaistvus

vahel on vaja tausta uuringut

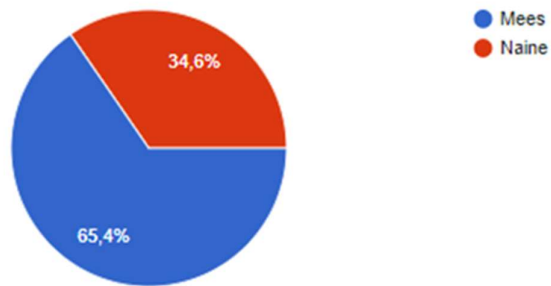
Pigem põhimõtteliselt

kui teistel peab see olema avalik, siis miks FIEI ei pea?

Koostööpartnereid valides on oluline tausta kontrollida.

Sugu

257 vastust

Vanus

257 vastust

